

Novice iz Moravške doline

8 / 2019

GLASILO OBČINE MORAVČE / OKTOBER 2019 / ŠTEVILKA 8 / LETNIK XX

Vokalna skupina ODA praznuje 40. obletnico delovanja / str. 18 – 21

Ob visokem jubileju vabijo na koncert, ki bo v soboto, 9. novembra ob 19. uri v Kulturnem domu Moravče.

Mlini na Moravškem – naša kulturalna dediščina /

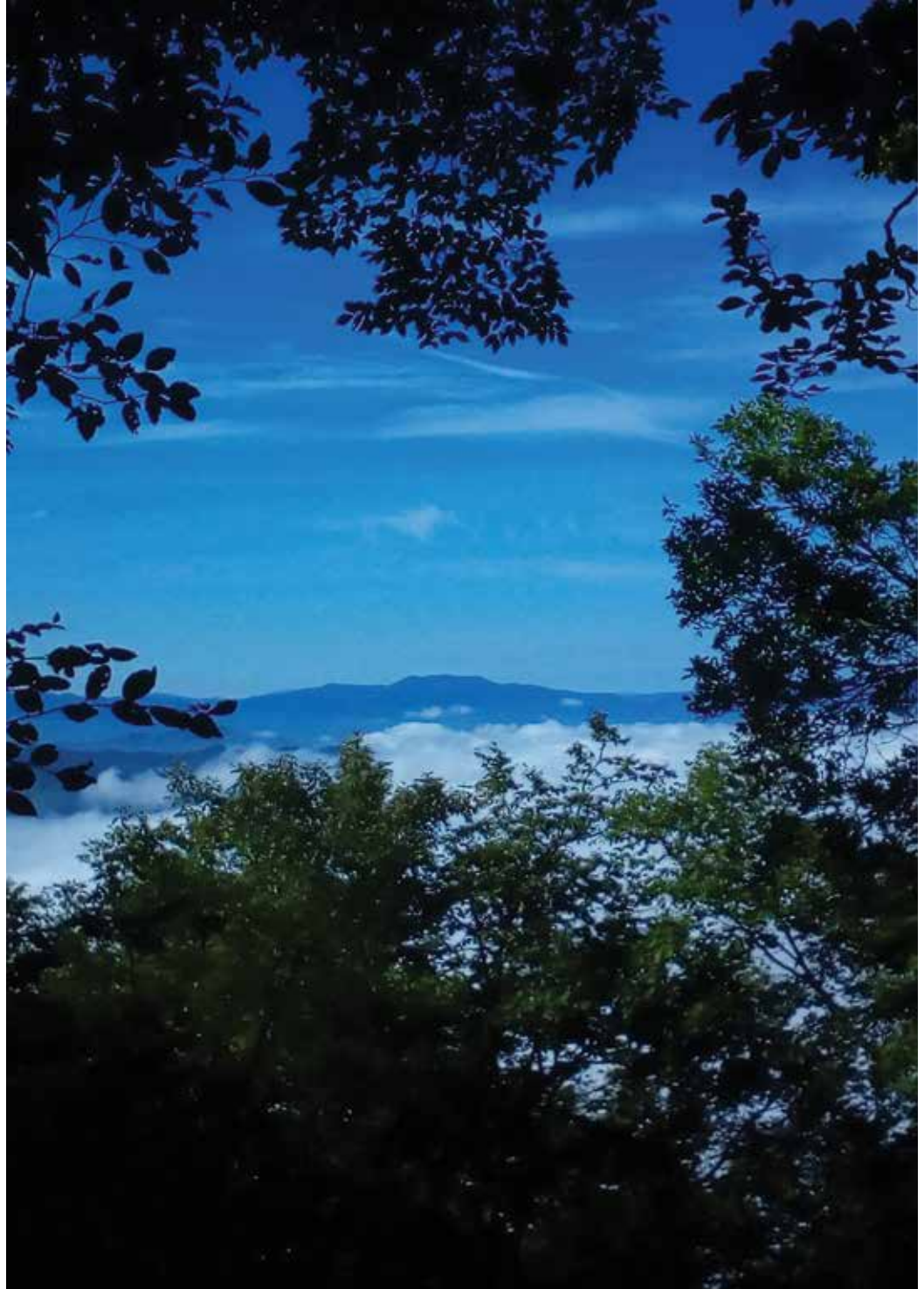
str. 26 – 27

Z raziskovanjem in razstavo Stari mlini ob Rači in Drtijščici so se tudi Moravče vključile v projekta "Dnevi evropske kulturne dediščine" in "Tedna kulturne dediščine Slovenije".

Rožnati oktober – Europa

Donna Slovenija / str. 29
Moravške rokodelke skupaj z drugimi društvi in posamezniki vsako leto sodelujejo v akciji osveščanja o boju proti raku na dojki.

"Zidanje gradov v oblakih nič ne stane, njihovo rušenje pa je zelo drago."

François Mauriac

OKTOBER
Petek

25

**Koncert otroškega zbora
Limbar z gosti
KID Limbar**
Kulturni dom Moravče, 19.00

OKTOBER
Sobota

26

**Zbiralna akcija starega
papirja
Skavti**

OKTOBER
Torek

29

**Ustvarjalna delavnica
za otroke
KID Limbar**
Knjižnica Moravče, 17.00

OKTOBER
Četrtek

31

**Komemoracija
pri Spomeniku v Parku
Združenje borcev Moravče**
15.00

NOVEMBER
Sobota

9

**Slavnostni koncert ob
40. obletnici delovanja
KD Tine Kos, Ženska vokalna
skupina ODA**
Kulturni dom Moravče, 19.00

NOVEMBER
Petek

15

**Letni koncert Folklorne
skupine DU z gosti iz tujine
in domačimi gosti
Folklorna skupina DU
Moravče**
Kulturni dom Moravče, 19.00

NOVEMBER
Sobota

30

**Prireditev ob 25. obletnici
društva
DK Limbarska gora**
Kulturni dom Moravče, 19.00

DECEMBER
Sobota

7

**Miklavževa igrica
KID Limbar**
Cerkev Sv. Martina Moravče,
17.00

DECEMBER
Nedelja

8

**Miklavževanje
KŠD Peče**, Dvorana gasilskega
doma Peče, 9.30

DECEMBER
Nedelja

8

**Miklavževanje - maša in
prihod Miklavža s sprem-
stvom
Društvo podeželske mladine
Moravče**, Sv. Miklavž, 10.00

DECEMBER
Sobota

14

**Celovečerna predstava
Čbelica Maja, premiera
KŠD Peče, otroška dramska
skupina, KŠD Peče**
Dvorana gasilskega doma Peče,
18.00

DECEMBER
Sobota

14

**Slovenski večer in 70 let KD
Tine Kos Moravče
KD Tine Kos Moravče**
Kulturni dom Moravče, 19.30

DECEMBER
Ponedeljek - petek

16-20

**Veseli december v
Moravčah v sodelovanju z
društvi občine Moravče
TD Moravče**
Kulturni dom in tržnica Moravče

DECEMBER
Sreda

18

**Predstavitve KID Limbar
KID Limbar**
Knjižnica Domžale, 19.00

DECEMBER
Sreda

25

**Božični koncert Peškega
okteta
KŠD Peče**
Cerkev Sv. Jerneja, 19.00

DECEMBER
Četrtek

26

**Božični koncert
Komornega zbora
KID Limbar**
Cerkev Sv. Andreja, 16.00

DECEMBER
Četrtek

26

**Žive jaslice pred planinskim
domom Ušte - Žerenk**
Planinski dom, 19.30

DECEMBER
Četrtek

26

**Nočni pohod na Ušte -
Žerenk
PD Moravče**

DECEMBER
Torek

31

**Silvestrski pohod
KŠD Peče**
Izpred Gasilskega doma Peče,
začetek ob 21.00

DECEMBER
Torek

31

**Ognjemet na odprtem pred
planinskim domom Ušte -
Žerenk**
Planinski dom, 24.00

Novice iz Moravske doline

OKTOBER 2019
ŠTEVILKA 8
LETNIK XX

Novice iz Moravske doline je informativno glasilo občine Moravče, ki je tudi izdajateljica. ISSN 2536-4057. Izhaja predvidoma desetkrat letno in ga prejema vsa gospodinjstva v občini brezplačno.

Sedež in naslov uredništva
Občina Moravče
Trg svobode 4
1251 Moravče

01 724 71 40

E-poštni naslov
moravske.novice@moravce.si

Odgovorna urednica
mag. Tatjana Čop

Uredniški odbor
Eva Babnik
Bernarda Mal
dr. Franci Malin
mag. Matjaž Marolt
Anja Ravnikar

Likovni urednik in oblikovanje
mag. Blaž Slapar

Lektoriranje
Bernarda Mal

Naslovnica
Reka oblakov
Foto: Jan Grom

Tisk
Tiskarna Januš d.o.o.

Naklada
1800 izvodov

Rokovnik izhajanj, navodila za pisce prispevkov in cenik oglasnega prostora so objavljeni na spletni strani www.moravce.si.

Naslednja številka izide 21. novembra. Prispevke za objavo pošljite na elektronski naslov moravske.novice@moravce.si. Rok za oddajo je 30. oktober.

Pisci sami jamčijo za verodostojnost vsebine objav ter za avtorstvo besedil in slikovnega gradiva.

Novice iz Moravske doline so vpisane v razvid medijev pri Ministrstvu za kulturo RS pod zaporedno številko 374.

Zvezdnato nebo nad nami in moralni zakon v nas

Drage Moravčanke, spoštovani Moravčani.

DR. MILAN BALAŽIČ
Župan Občine Moravče

Kar ste prebrali v naslovu, je življenjsko vodilo velikega nemškega filozofa Immanuela Kanta. Čudovito zvezdnato nebo nad nami smo lahko na Limbarski gori opazovali v začetku oktobra. V organizaciji Občine Moravče in slovenske astronomske revije Spika smo skupaj pripravili vseslovensko srečanje astronomov in ljubiteljev astronomije. Udeležencev je bilo rekordno število, še posebej pa so bili navdušeni mladi, ki so z velikim zanimanjem sledili predavanjem, astronomski delavnici,

planetariju in potem zvečer občudovali čudesa vesolja. Ko se pod njimi počutimo nekoliko majhne, se še bolj zavemo svoje majhnosti in minljivosti. Od tod tudi občutek za moralni zakon, za to, da delamo dobro soljudem in skupnosti, ne glede na naše osebne koristi. Politika, ki nima te moralne razsežnosti, je kaj malo vredna.

Nov občinski proračun

Pred nami je sprejem novega dveletnega občinskega proračuna. Pripravili smo takšen predlog proračuna, da je glede na investicije razvojno naravn, hkrati pa ima močno socialno noto. Seveda bi želel, da bi imeli v proračunu več denarja, vendar je pri nas tako, da država vzame 92 odstotkov vseh davkov. V Švici, denimo, tretjina denarja ostane občinam, tretjina je namenjena pokrajinam (kantonom), zgolj tretjino pa si vzame država. Razen velikih mestnih občin so vse ostale reveži, še posebej tako nerazvite kot je občina Moravče. Pa kljub temu bomo za investicije v prihodnjih dveh letih skupaj namenili lastnih 3,3 milijona evrov. Poglejmo, kaj vse se bo gradilo.

Kupovali bomo zemljišča za gradnjo drugega doma za starejše občane in za športni park z otroškimi igriščem. Povečali bomo sredstva za podporo kmetijskim dejavnostim. Za cestni promet (vzdrževanje cest, zaščitne ograje, mulde, obnovo asfalta, zimsko službo) bo letno namenjenih okoli milijon evrov. Poleg tega denarja, bodo sredstva namenjena tudi za druge investicije. Naj naštejemo samo nekaj najpomembnejših cestnih povezav: Maktajnar – Mošenik, Križate – Peške Kandrše, Križate – državna cesta, Kal – Tlačnica, Moravče – Hribce – Tuštanj, Limbarska gora – Vodice, Mošenik – Hudej itd.

Avtobusna postajališča ob glavni cesti bomo opremili s sedišči in nadstreškom, na cesti Moravče – Zalog bomo čez Drtijiščico zgradili brv za pešce, do šole in prvega doma za starejše občane bomo razširili Vegovo cesto, dokončali meteorno kanalizacijo v Stegnah, prometno uredili vrh Limbarske gore, postavili novo cestno razsvetljavo med Dolami pri Kraščah in Imenjami, obnavljali bomo vodovodno omrežje (Vrhpolje in naprej). Več bomo namenili razvoju turizma v

Moravški dolini, zmanjševanju onesnaženja in varovanju okolja, subvencionirali bomo hišne čistilne naprave, zgradili kanalizacije na področju Ceste na Grmače, Zaloga in Podstrani ter postavili nadstrešek pri mrliški vežici Moravče.

Dobra občina

Na področju družbenih in socialnih dejavnosti bomo regresirali prevoze učencev v šolo (129.000 evrov letno) in oskrbo v domovih za starejše občane (116.000 evrov letno). Naš prvi moravški dom za starejše občane bomo ustrezno infrastrukturno opremili. Prav tako bomo plačali razliko med ceno vrtca in plačili staršev (610.000 evrov letno), za varovanje brezposelnih oseb ter socialno varstvo starejših občanov in invalidov. Krepko bomo podpirali osnovno šolo, obenem pa močno povečali sredstva za Vegove štipendije. Sofinancirali bomo nakup opreme zdravstvenega doma, program mamografije, logopeda in specialnega pedagoga.

Za programe v kulturi bomo letno namenili skoraj 400.000 evrov: sem spada knjižnica, sofinanciranje kulturnih prireditelj, programi kulturnih društev, vzdrževanje glasbenih inštrumentov in nabava novih uniform za moravško godbo ter delovanje naše moravške televizije. Postavili bomo novo spominsko obeležje Francu Pircu v Pečah in Juriju Vegi pred občinsko zgradbo. Skupaj več kot 200.000 evrov bomo vložili v izgradnjo športnega parka in otroškega igrišča. Končno bomo zajetna sredstva namenili varstvu pred naravnimi in drugimi nesrečami, enotam Civilne zaščite, delovanju sistema za zaščito, reševanje in pomoč, požarni dejavnosti in seveda delovanju naše Gasilske zveze. Toliko o tem, da boste vsaj malo začutili, zakaj je naša občina dobra občina, ki skrbi za razvoj in za svoje ljudi.

Škandalozni politični turizem

Seeda so vse naše sile zdaj usmerjene k dokončanju priprav za izgradnjo doma za starejše občane. Kot rečeno, skupaj z državo (pristojnimi ministrstvom za delo) tesno sodelujemo. Kmalu vam bom lahko s tem v zvezi sporočil veselo novico. Vmes pa še čisto malo potrpljenja: ne nasedajte Krjavljem, ki 14 let niso bili sposobni spraviti skupaj ničesar, zdaj pa prav pomilovanja vredno natolcujejo in se zapletajo v pasti lastnih laži. Škoda časa za te uboge pare, ki ne vedo, da so se znašli na smetišču zgodovine. Sem in tja pa še malo pometemo. Tako smo na zadnji seji Občinskega sveta izstopili iz Evropskega združenja podeželskih občin, ki so ga naši vrlji zelo bivši politiki izrabljali za svoj od nas plačani turizem. Vsako leto so zapravili 6 000 evrov, skupaj torej v zadnjih 14 letih tam okrog 80.000 evrov, s čimer bi lahko za naše občane zgradili veliko koristnega.

Pri tem jih niti sram ni bilo. Če imate shranjeno lansko septembrsko številko Novic iz Moravške doline, pogledajte naslovnico, kako se šopirijo. Za naš denar so si lani privoščili

Zadnje počitnice moravske politične elite na račun občanov – septembra lani je bivanje najvidnejših članov t. i. Liste župana Martina Rebolja na Malti občinski proračun stalo 6000 evrov. Ni čudno, da se jim kolca po starih časih.

počitnice na Malti in o tem v časopisu veselo poročajo: »izkoristili so čudovito morje«, imeli so »večerno druženje ob pečenju na žaru«, pa še en »kulinarični večer«, utrudili so se od »sončenja na plažah«, bivši župan pa je stoglavo užitkarsko evropsko družbo vabil na »veliko srečanje v naši občini« - na naš račun. Škandalozno. Seveda so naši politični turisti najvidnejši člani tako imenovane Liste župana Martina Rebolja. Lepo so se imeli, dokler je trajalo, nas pa so imeli za norce. Nič več.

Nova optika za nove čase

Denar potrebujemo za projekte, ki so v Moravčah nujni. Pripravljamo nov občinski prostorski načrt, v katerem nosilno vlogo igra drugi dom za starejše občane in obvoznica, čemur sledi obnova trškega jedra Moravč. Še lani se je v centru Moravč samo zapiralo, letos življenje prihaja nazaj: dobili smo novo pekarno, prodajalno kuhinjske opreme, modno trgovino, očesno optiko, slišim, da odpira vrata tudi fitness. Občina bo podprla vsakogar, ki ima podjetniško žilico in nam prinaša nova zdrava delovna mesta.

Glede izgradnje optičnega omrežja podjetje RuNe že izbira izvajalca. Takole pravijo: »Še vedno velja, da se bo na območju optičnega vozlišča, v

katerega spada občina Moravče, gradnja začela letos. Takoj ko bo znan bolj podroben časovni načrt gradnje po določenih trasah, bo o tem obveščena tudi vaša občina, ki sicer spada med zelo kooperativne občine in torej ni bojazni, da ne boste pravočasno obveščeni o katerikoli pomembni aktivnosti glede tega. RuNe ne skriva informacij, ravno nasprotno, je edini operater, ki je javno objavil, kje namerava graditi. Kar pa se tiče zamika gradnje, pa je prihajalo do določenih situacij, na katere ne more vplivati niti investitor niti občina. Še enkrat ponavljamo, da gre za doslej največji projekt gradnje optičnega omrežja na slovenskem podeželju, ki pa nikakor ne bo izveden po domače ali površno, niti v fazi projektiranja, niti pozneje pri gradnji priključkov«.

Odcepitev od pameti

Bil je še avgust, ko je več občanov v Drtiji zaznalo jedek in dražilen vonj. Posredovali so gasilci, policisti in civilna zaščita, na kraj dogodka pa je iz Inštituta Jožef Stefan prišel ekološki laboratorij z mobilno enoto. Ta laboratorij je ugotovil, da trije novi bazeni »predstavljajo ogrožanje okolja«, saj se vanj nekontrolirano odlagajo odpadne vode neznanega izvora, ki ogrožajo podtalnico in Drtijiščico. Vodstvo podjetja Termit ni niti Občine niti okoliških prebivalcev obvestilo o tem, kaj se dogaja. Na nov dokaz njihove samovolje in družbene neodgovornosti sem odgovoril tako, da sem se na kraj dogodka po naši občinski cesti zapeljal tudi sam (pozneje so kvasili, da sem vdrl na »njihovo ozemlje«).

Vem, da nekatere še vedno moti, da resnico povem neposredno.

Po zakonu sem odgovoren za celotno občino Moravče in kolikor mi je znano, se Termit s svojo deponijo ni odcepil od naše občine, se je pa odcepil od pameti. Vse kaže, da smo poskusni zajci brez naše privolitve. Žrtve tistih, ki zbirajo težke kovine v obliki evrskih kovancev in bankovcev.

Septembra, ko so v Termitu že dva meseca imeli prepoved predelave odpadkov, se je vodstvo podjetja na lastno pest odločilo, da mirno kandidira na razpisu za sprejem velike količine s težkimi kovinami in strupenim arzenom obloženega pepela iz ljubljanske toplarne. Da bi ja prišli do posla, za katerega so imeli prepoved ministrstva za okolje, so ponudili dampinške cene: v Trbovljah bi ta pepel sprejeli za 1,7 milijona evrov, v Termitu pa bi ga vzeli za borih 368.000 evrov. Moravško zdravje in življenje pač ni veliko vredno. Požvižgajo se na to, da je od države naročena analiza ugotovila kritično preseganje arzena, bakra, kadmija, kroma, niklja, svinca itd., hudo onesnaženost tal, izcednih voda in podtalnice.

Odločni sklepi

Da bi se temu nadaljevanju okoljskega nasilja uprli, sem na septembrski seji Občinskega sveta predlagal sprejem odločnih ukrepov. Občinski svet je – jasno, brez glasov treh svetnikov bivšega župana, ki med ljudmi velja za velikega podpornika zgoraj opisane umazane, nevarne in strupene dejavnosti Termita – sprejel naslednje sklepe:

1. Občina Moravče zahteva takojšnjo sanacijo opuščanih peskokopov, v katere so se odlagali industrijski odpadki. Posebno pozornost je potrebno nameniti tlom in podzemni vodi, ki je dokazano onesnažena.

2. Občina Moravče zahteva od Ministrstva za okolje in prostor, da podjetju Termit d. d., zaradi povzročitve okoljske škode v Moravški dolini trajno odvzame okoljevarstveno dovoljenje.

3. Občina Moravče zahteva od Termita d. d., Ministrstva za okolje in prostor, Ministrstva za gospodarstvo, razvoj in tehnologijo in

Ministrstva za infrastrukturo, da v sodelovanju z lokalno skupnostjo in Ljudsko iniciativo Moravče (LIM) pripravi program sanacije in ga javno predstavi prebivalcem Moravške doline.

4. Občina Moravče zahteva pravično odškodnino od države, ki je podjetju Termit d. d. zavestno dopustila sporno oz. nezakonito predelavo odpadkov. Od podjetja Termit d. d., ki je zavestno odlagal nevarne odpadke na območja bivših peskokopov, pa odškodnino za povzročeno dokazano škodo okolju, pri čemer je potrebno upoštevati načelo, da plača povzročitelj škode.

Zgornje zahteve sem skupaj s predstavnikoma LIM že predal v roke ministru za okolje Simonu Zajcu. Na izpolnitvi teh zahtev bomo v prihodnje brezkompromisno vztrajali. Novo podkrepitev našemu pravičnemu boju za čisto Moravško dolino smo dobili tudi z meritornim »Pravnim mnenjem glede zakonitosti predelovanja odpadkov družbe Termit d. d. v centru za predelavo odpadkov v Drtiji«, ki ga je izdelal Center za mednarodno in poslovno pravo pod vodstvom ugledne izr. prof. dr. Vasilke Sancin. O tem več prihodnjič, ko vam povem, da bodo Moravče spet imele zvezdno nebo.

Občan je opazil osebni avtomobil Martina Rebolja, ki je kar nekaj ur stal pred vhodom v upravno stavbo Termita. Sprašujem se, kaj bi lahko tam počel?

Odločba o prepovedi odlaganja odpadkov je pravnomočna

Namesto da bi se vodstvo Termita v skladu z moralno odgovornostjo podjetja pogovarjalo z lokalno skupnostjo in državo, bije svoje vnaprej izgubljene pravniške jeremijade. Mar mislijo, da me lahko zaustavijo, če so proti meni vložili novo tožbo, tokrat o nekem zapisu na mojem facebooku? Padli so na glavo – ali bolje, ne vedo več, kje se jih glava drži. Rad bi jim pomagal, toda kaj, ko sami rinejo v svoje strupeno blato. Zdaj ve že vsakdo: v petek, 4. oktobra, je Ministrstvo za okolje na drugi stopnji odločilo, da je pritožba Termita zavrnjena, kar pomeni, da je odločba o prepovedi odlaganja odpadkov pravnomočna. Tovornjaki smrti tudi v prihodnje ne bodo vozili več v Moravško dolino.

Ja, bili so tovornjaki smrti: ko smo pred kratkim začeli ugotavljati vpliv deponije Drtija na okoliške vasi, smo samo v Zalogu pri Moravčah, ki ima 188 prebivalcev, našli 25 rakov, od katerih več kot pol ljudi žal ni več med živimi. Strahotni

NAJ KRJAVLJI KAR ZDRAHARIJO PROTI MENI. ZANEMARLJIVA CENA ZA TO, KAR LAHKO DOBI MORAVŠKA DOLINA. ZA NJIH IMAM NA ZALOGI STAR ARABSKI PREGOVOR: PSI LAJAJO, KARAVANA GRE DALJE.

davek, ki ga je terjal – ne bojim se reči – ekološki kriminal. Zato bomo vsaj za tiste, ki so oboleli za rakom in so še živi, terjali odškodnine. Onim drugim, ki so za vse to odgovorni, ne bo lahko, to vam obljubim. Tudi do njih bo segla roka pravice. Mimogrede, sprašujem se, kaj je bivši župan pred dnevi počel kar nekaj ur na sestanku z vodstvom Termita? Je prišel po plačilo za usluge? Je šel prosit Judežev denar, da se me lahko loti? Mnogi so komentirali: prodana duša.

Vem, da nekatere še vedno moti, da resnico povem neposredno. Naj Krjavlji kar zdraharijo proti meni. Zanemarljiva cena za to, kar lahko dobi Moravška dolina. Za njih imam na zalogi star arabski pregovor: psi lajajo, karavana gre dalje.

Opravičilo uredništva

V prejšnji številki na strani 42 smo objavili zanimiv utrinek iz vrtca avtorice Nine Puc z naslovom *Dobrodošli »vrtičkarji«*. Tiskarske škrate, ki so že dolgo v pokoju, so zamenjali računalniški škrati, ki so še bolj nepredvidljivi. Znani so po tem, da radi izkoristijo trenutke nepozornosti tistih, ki časopis pripravljajo. Tak škrat je bil tudi kriv za napake, ki so se pojavile v zgoraj omenjenem članku.

Avtorici, vrtčevskim Polžkom in bralcem se za napake opravičujemo. Zahvaljujemo se za razumevanje.

Uredništvo

Pritiski vpletenih deležnikov v zvezi predelave odpadkov na predstavnike Ljudske iniciative Moravče

BESEDILO: MAG. MATJAŽ MAROLT, FOTOGRAFIJA: INŠTITUT JOŽEF STEFAN

Podjetje Termit preko svojih pooblaščenec in zaposlenih poskuša vplivati na aktivnosti Ljudske iniciative Moravče (LIM) povezane s predelavo odpadkov. Kljub jasnim ugotovitvam različnih končanih analiz podjetje Termit še naprej trmasto zavrača ugotovitve državnih organov in drugih strokovnjakov s področja varovanja okolja in zdravja ljudi, ki ugotavljajo, da je predelava in vnos odpadkov na območja degradiranih območij bivših peskokopov škodljivo oziroma nevarno za okolje in zdravje in življenje ljudi.

Povzemam »nove« ugotovitve strokovnjakov Inštituta Jožefa Stefana, ki so ob interveniranju 19. avgusta v svoj zapisnik, ki so ga poimenovali 'Zapisnik o intervenciji Ekološkega laboratorija z mobilno enoto (ELME) ob zaznavi neprijetnega vonja v bližini bazenov tovarne Termit v Moravčah' zapisali:

»Ugotovitve na kraju dogodka:

Zrak

Ob vsakem bazenu se je z instrumenti preverila morebitna prisotnost nevarnih snovi oz. prisotnost drugih snovi nevarnih za življenje oz. zdravje ljudi.

Kljub negativnim meritvam v času intervencij so gasilci, policisti, člani civilne zaščite in člani mobilnega laboratorija zaznali neprijeten vonj ob trenutkih, ko ni pihal veter (v času vzorčenja je pihljalo skoraj nepretrgoma, kar je verjetno znižalo intenzivnost motečih vonjav). Vonj ob prvem bazenu je spominjal na produkte gnitja (žveplove spojine), ob drugem in tretjem bazenu pa po kvasu. V vseh treh bazenih je bilo moč zaznati pojav neintenzivnega sproščanja mehurčkov (najbolj intenziven v prvem bazenu). Opaziti je bilo tudi, da se barve tekočin v bazenih močno razlikujejo, in sicer je tekočina v prvem bazenu intenzivno rjave barve, medtem ko sta tekočini drugega in tretjega bazena mlečno belo zeleni.

Tekočina

Meritve so pokazale nizek pH v vseh treh bazenih, in sicer v prvem vzorcu (bazen 1) izmerili pH 2,5, v drugem in tretjem bazenu pa pH 3. Zaradi nizkega pH na mestu intervencije meritve s sondami niso bile opravljene, ampak so se vzorci odnesli v laboratorij v nadaljnjo analizo.

Izmerjene vsebnost osnovnih fizikalno kemijskih parametrov so pokazale visoke vrednosti mineralnih snovi, soli ali kislin v odpadni vodi. Ugotovljeno je bilo, da voda iz bazenov ni naravnega, padavinskega izvora, ampak najverjetneje industrijska odpadna voda, ki je bila izlita v te provizorične bazene. Na osnovi opravljenih meritev na kraju so predstavniki mobilnega laboratorija ugotovili, da je deponirana voda onesnažena s kemikalijami neznanega izvora in vsebine.

V analitskih laboratorijih na Inštitutu Jožef Stefan so nato opravili še dodatne laboratorijske meritve vzorcev odpadne vode iz bazenov. Narejene so bile analize, ki so pokazale prisotnost nekaterih organskih snovi v vodi: etilenimin, hidroksiocetna kislina, propanojska in butanojska kislina, najvišje vsebnosti teh spojin so bile v bazenu 1, nekoliko nižje pa v bazenih 2 in 3. Zaradi prisotnosti organskih kislin je bil ugotovljen nizek pH vode v bazenih.

Zaključki in priporočila

Naključni sprehajalci so na deponijah v okolici tovarne Termit zaznali močno dražeč vonj po kemikalijah in o tem obvestili Center za obveščanje, ki je aktiviral tudi kemijski mobilni laboratorij ELME. Ker meritve zraka zaradi

prevetrenosti atmosfere v času meritev niso pokazale povišanih parametrov na merilnih mestih, so se opravili laboratorijske analize odvzetih vodnih vzorcev iz treh bazenov, ki so bili vzrok neprijetnega vonja. Analiza tekočin iz bazenov je potrdila domnevo, da gre za odpadne industrijske vode, v katerih se je ugotovil nizek pH (kislo območje) in vsebnost določenih organskih snovi (kislin).

Na Inštitutu Jožef Stefan so tako ugotovili, da improvizirani bazeni, ki so narejeni z izkopom na nasutem terenu in prekriti z belo plastično folijo predstavljajo ogrožanje okolja, saj niso zaščiteni z ograjo in v katere se najverjetneje nekontrolirano odlagajo odpadne vode neznanega izvora, lahko tudi s strani nepooblaščenih oseb ali podjetij. Konstrukcija bazenov, globina in odtoki bazenov na terenu niso označeni ali opisani. Prav tako ni opozorilnih tabel, ki bi naključne sprehajalce opozarjale na nevarnost ali omejen dostop. Odpadna voda neznanega izvora v teh bazenih predstavlja vir onesnaženja zraka zaradi izhlapevanja hlapnih kemikalij in onesnaženja tal

Ljudska iniciativa Moravče

Priporočilo Inštituta Jožef Stefan je jasno, ko pravi: »Zaradi izhlapevanja hlapnih kemikalij in onesnaženja tal zaradi pronicanja, razlivanja ali morebitne netesnosti plastične folije na dnu bazenov« in nato »odpadna voda iz omenjenih bazenov bi lahko v primeru puščanja ali izlivanja iz bazenov ogrozila podtalnico in površinsko vodo Drtijiščico«.

Cevi levo od bazenov in vzporedno z bazeni bi lahko predstavljale dotok tekočine v bazene

Trije bazeni

zaradi pronicanja, razlivanja ali morebitne netesnosti plastične folije na dnu bazenov. Shranjevanje odpadne vode neznanega izvora v improviziranih bazenih ni sprejemljivo, ker predstavlja potencialni vir onesnaženja okolja. Hlapi in vonji organskih spojin v odpadni vodi zaradi gnitja in drugih bioloških procesov, ki so posebej intenzivni ob toplem vremenu in nizkem zračnem tlaku, so moteči za sprehajalce na področju deponij, ne predstavljajo pa večje nevarnosti za onesnaženje zraka v bivanjskih naseljih Drtija in Spodnja Dobrava v okolici Moravč. Odpadna voda iz omenjenih bazenov bi lahko v primeru puščanja ali

izlivanja iz bazenov ogrozila podtalnico in površinsko vodo Drtijiščico.«

Po mojem prepričanju vsebina zapisnika ponovno opozarja na izkazano nevarnost predelave odpadkov (čeprav je to čiščenje njihovega odpadka). Zanimivo pri tem je dejstvo, da so vsi dosedanji akterji povezani s predelavo odpadkov zagotavljali, da v zvezi njihovega lastnega odpadka ni potrebno imeti nobenih dodatnih dovoljenj, kajti njihovi lastni odpadki ne vsebujejo nikakršnih potencialno nevarnih kemijskih elementov ali spojin, sedaj pa se je izkazalo, da ta odpadek vsebuje težke kovine, ki jih je

potrebno očistiti, da se lahko njihov odpadki uporabi za nadaljnjo uporabo npr. v steklarski industriji.

Ljudska iniciativa Moravče od vodstva podjetja Termit pričakuje, da javno pove, kaj vse se še skriva v njihovih lastnih odpadkih. Menim, da podrobneje ni potrebno opisati, kaj vse se je dogajalo ob gradnji bazenov in čiščenju njihovega lastnega odpadka. Prepričan pa sem, da bo v sodnih postopkih ugotovljeno, kdo zavaja javnost (laže), kdo ogroža t.i. evropski projekt, in navsezadnje, kdo je odgovoren za škodo, ki je že in še bo povzročena ljudem in okolju.

Zanimiva bo tudi razlaga podjetja, zakaj se je v neposredni bližini treh zgrajenih bazenov pojavil še četrti, ki niti ni zavarovan s folijo in v katerega se nekaj "izliva". Upam, da se ne potem še v okolico, kajti priporočilo Inštituta Jožef Stefan je jasno, ko pravi: »Zaradi izhlapevanja hlapnih kemikalij in onesnaženja tal zaradi pronicanja, razlivanja ali morebitne netesnosti plastične folije na dnu bazenov« in nato »odpadna voda iz omenjenih bazenov bi lahko v primeru puščanja ali izlivanja iz bazenov ogrozila podtalnico in površinsko vodo Drtijščico«. Želim si, da morebitna analiza ne bi pokazala rezultatov, ki bi še dodatno obremenjevali okolje ali zdravje ljudi, kajti že sedaj predelava odpadkov predstavlja dokazan vpliv na okolje in prepričan sem, da tudi na zdravje ljudi.

Vodstvo Termit v svojih tožbah pred državnimi preiskovalnimi organi pogosto navaja, da gre za evropski projekt, ki ga ogrožata LIM in vodstvo Občine Moravče. Ker pa vemo, da morajo biti vsi EU projekti označeni s posebno tablo, na kateri je napisano: naziv projekta, partnerji v projektu, izvajalci projekta, čas trajanja, vrednost projekta ipd., tabla z evropsko in slovensko zastavo pa mora stati na vidnem mestu, nas zanima, zakaj Termit takšne table še ni postavil?

Zanimivo je, da na uradni spletni strani podjetja Termit ni nikakršnega podatka o tem projektu (<https://www.termit.si/sporocila-za-javnost/druzba-termit-sodeluje-pri-evropskem-projektu/>). Prav tako na spletni strani, ki naj bi bila povezana z omenjenim "evropskim" projektom, <https://eitrasmaterials.eu/project/bioleach/>, je moč najti partnerje, ki sodelujejo pri projektu, med njimi pa ni navedenega nikogar iz Slovenije, zaradi česar pozivam vodstvo podjetja, da javno predstavi projekt.

Vodstvu podjetja tudi sporočam, da me ustrahovanje, lažne prijave in obtožbe na podlagi laži zaposlenih (ali so bile njihove izjave podpisane pod prisilo oz. pritiskom, me niti ne zanima) ne bodo ustavili in me odvrnili od mojega in našega (LIM) prizadevanja, za temeljne človekove pravice, kamor sodita zdravje in življenje ljudi, nikakor pa ne kapital, ki za doseg svojega cilja očitno uporablja vse možne (tudi umazane) načine.

Ali pravilno recikliram biološko razgradljive odpadke?

BESEDILO: JKP PRODNIK

Znano je, da biološko razgradljivi odpadki predstavljajo veliko obremenitev za okolje, saj se ob odlaganju iz njih proizvajajo tudi toplogredni plini (kot je metan itd.). K bolj skrbnemu ločevanju biološko razgradljivih odpadkov zagotovo prispevajo tudi veljavni predpisi, ki prepovedujejo mešanje bioloških odpadkov z drugimi komunalnimi odpadki. Kar z drugimi besedami pomeni, da biološki odpadki ne smejo biti prisotni v zabojniku za mešane (črn) odpadke niti v zabojniku za embalažo (rumen), prav tako pa jih je prepovedano zlivati v odtok ali metati v stranišče. Ste vedeli, da odlaganje ostankov hrane v odtok in stranišče maši kanalizacijske cevi in privablja glodalce?

Reciklirani biološko razgradljivi odpadki so kompost

Ločevanje je obveza vsakega gospodinjstva, izvajalec javne službe pa mora zagotoviti ločeno zbiranje in prevzemanje. Glavni namen ločenega zbiranja biološko razgradljivih odpadkov je zagotoviti najprimernejše in najučinkovitejše nadaljnje ravnanje s tovrstnimi odpadki, zato so vsi ločeno zbrani biološko razgradljivi odpadki, zbrani v okviru javne službe ravnanja z odpadki, predani družbam za ravnanje s tovrstnimi odpadki in v kompostarni predelani v kompost. Tako pridobljen kompost se nato koristno uporabi na primer za zasajanje površin po gradnji ob avtocestah ipd.

Ločevanje biološko razgradljivih odpadkov je na območju občin Domžale, Mengeš, Trzin, Lukovica in Moravče urejeno z uporabo rjavih zabojnikov, del uporabnikov, predvsem tistih na bolj ruralnem območju, pa ima ločevanje in odlaganje biološko razgradljivih odpadkov urejeno kot kompostiranje v hišnem kompostniku. Kjer je to izvedljivo, je najbolj priporočljiva kombinacija obeh rešitev.

Zbiranje v rjavih zabojnikih

Med biološko razgradljive odpadke spadajo kuhinjski odpadki (ostanki hrane, papirnate brisače, čajne vrečke in kavna usedlina ...) in vrtni odpadki (rože, plevel, trava, listje, veje ...).

Odvozi vsebine rjavih zabojnikov se v poletnem času izvajajo enkrat tedensko, v zimskem terminu pa vsakih štirinajst dni. V poletnem obdobju so rjavi zabojniki enkrat na mesec strojno očiščeni. Ob tem velja poudariti, da lahko uporabniki rjavih zabojnikov kadar koli brez dodatnih stroškov pripeljejo v Center za ravnanje z odpadki v Dobu občasno povečane količine zelenega vrtnega odreza.

Hišni kompostnik je dobrodošla rešitev

Na območjih, kjer ni predvidenih rjavih posod za zbiranje biološko razgradljivih odpadkov, je potrebno le-te zbirati v kompostniku. Enako velja tudi za tiste uporabnike, ki se odločijo, da ne želijo imeti rjavega zabojnika in oddajo vlogo za hišno kompostiranje. Pri tem je pomembno, da hišni kompostnik ustreza predpisom (Uredba o ravnanju z biološko razgradljivimi kuhinjskimi odpadki in zelenim vrtnim odpadom in Pravilnik o zbiranju in odvozu komunalnih odpadkov).

Odpadki, ki so primerni za kompostiranje:

Zeleni vrtni odpad, zlasti:

- odpadno vejevje,
- trava,
- listje,
- stara zemlja lončnic,
- rože,
- plevel,
- gnilo sadje,
- stelja malih rastlinojedih živali,
- lesni pepel.

Kuhinjski odpadki, zlasti:

- zelenjavni in sadni odpadki vseh vrst,
- jajčne lupine,
- kavna usedlina,
- filter vrečke,
- pokvarjeni prehrabni izdelki,
- kuhani ostanki hrane,
- papirnati robčki
- brisače
- papirnate vrečke.

Odpadki, ki niso primerni za kompostiranje

To so vsi odpadki, ki se v okolju ne razgradijo, poslabšajo kakovost komposta in vsebujejo nevarne snovi: plastika, steklo, kovine, keramika, kosti, maščobe, ostanki tekstila, vsebina vrečk za sesalce, zdravila, oblanci in žagovina obdelanega lesa, mačji in pasji iztrebki, plenice.

Postavitev hišnega kompostnika

Za postavitev hišnega kompostnika na vrtu izberemo polsenčen ali senčen prostor, zavarovan pred vetrom in lahko dostopen. Hišni kompostnik naj ima neposreden stik s tlemi in naj bo z vseh strani primerno prezračen. Postavi se ga tako, da ne povzroča motenj (npr. smradu) na sosednjih zemljiščih.

S pravilno tehniko kompostiranja dobimo kakovosten kompost

Hišni kompostnik mora imeti neposreden stik s tlemi. Osnovna plast zdrobljenih vej poskrbi za dobro zračenje od spodaj in preprečuje zastajanje vode. Za optimalen razkrojni proces je pomembna zadostna ponudba kisika, ki jo dosežemo tako, da se suhi strukturni material (veje in zeleni obrez) in vlažni nestrukturni material (trava, kuhinjski odpadki) vedno med seboj mešajo. Kuhinjske odpadke in ostanke hrane je potrebno takoj prekriti z listjem, zemljo, travo ali rahlo zagrebsti, da preprečimo neprijetne vonjave in ne privabljamo neželenih gostov kot so podgane ali ptiči. V procesu razgradnje, ki poteka pri 50°C-60°C, mikroorganizmi, bakterije in glive proizvajajo humus in hranilne snovi, za kar pa potrebujejo določeno vlago. V času daljše poletne suše je priporočljivo vlaženje kompostnega kupa. Ko je hišni kompostnik poln oziroma po približno pol leta, njegovo vsebino preložimo. S tem ga prezračimo in pospešimo razkroj. Dozorel kompost presejemo s sitom z odprtini 15 do 20 mm, preostanek uporabimo za nadaljnji razkroj kot strukturni material.

Več o ločevanju odpadkov in kompostiranju si lahko preberete na spletni strani www.jkp-prodnik.si.

Šesta redna seja Občinskega sveta

BESEDILO: ANJA RAVNIKAR

Šesta redna seja Občinskega sveta Občine Moravče se je začela s potrditvijo mandata nadomestnima članoma, in sicer Milanu Kunavarju (NSi) in Jožefi Novak (SDS).

V nadaljevanju so svetniki sprejeli nov sklep o določitvi cen najema prostorov OŠ Jurija Vege in potrdili, da bo Občina subvencionirala 50 odstotkov cene najema športnim društvom s sedežem v Moravčah, ki izvajajo vadbe za otroke do vključno 18. leta starosti. Kot dodatek k tej temi se je župan dr. Milan Balažič dotaknil še šolskih prevozov in povedal, da vsakodnevno prevozijo 310 kilometrov in v šolo varno pripeljejo 328 otrok.

Pomembni temi seje – skrb za okolje in proračun

Ena najbolj perečih tem v Moravčah v zadnjem času je imela posebno mesto tudi na septembrski seji. Po uvodu, v katerem je župan strnjeno predstavil rezultate analize okolja, in vneti razpravi, v kateri je več svetnikov izrazilo skrb za okolje in ljudi, je bil sprejet sklep, ki zahteva takojšnjo sanacijo opuščanih peskokopov, v katere je podjetje Termit odlagalo industrijske odpadke. Zahteva se tudi odvzem okoljevarstvenega dovoljenja omenjenemu podjetju in plačilo odškodnine za dokazano povzročeno škodo okolju.

Kratko poročilo o izvrševanju proračuna v prvi polovici leta 2019 je predstavila predstavnica občinske finančne službe, po tem pa je sledil predlog za izstop občine iz Evropskega združenja podeželskih občin. Župan je svojo odločitev argumentiral kot varčevalni ukrep, nasproti pa so mu stali svetniki, ki so ga opominjali, da bi morali več vlagati v turizem in da ta srečanja lahko k temu pripomorejo. Sklep so svetniki po razpravi večinsko sprejeli, posledično bo občina izstopila iz omenjenega združenja.

Sprejeta sta bila tudi sklepa o ukinitvi statusa grajenega javnega dobra na zemljiških parcelah 949/6 in 948/22, obe k. o. 1955 Moravče, saj ne izpolnjujeta več kriterijev za javno dobro, in odlok o določitvi nadomestila stroškov lokacijske preveritve ter sprejeli nižjo takso za obravnavanje zasebnih pobud za spremembo namenske rabe prostora.

Pomembna je podpora kmetijstvu

Ker so Moravče podeželska občina, kjer ima velik pomen kmetijstvo, je pomembno, da se tudi o tem pogovarjamo in dogovarjamo. Občina Moravče ima v proračunu tudi delež za sofinanciranje naložb v kmetijstvu. V razpravi, ki je sledila predstavitvi Pravidnika o spremembah in dopolnitvah Pravidnika

o ohranjanju in spodbujanju razvoja kmetijstva in podeželja v občini za programsko obdobje 2015–2020, so se pojavila vprašanja, koliko vlog za sofinanciranje so dejansko dobili in sprejeli ter koliko sredstev so s tem dodelili.

Občinski svet spet deluje v polni postavi. Ljudmilo Novak, sedanjo evropsko poslanko, je zamenjal Milan Kunavar. Na mesto Katarine Javornik Firm pa je prišla Jožefa Novak.

Izražena je bila tudi skrb glede vedno manjšega števila kmetov in na splošno vedno manjši obdelavnosti kmetijskih površin, predvsem v višje ležečih krajih. Zato je prišlo tudi do predloga, da bi se informacije o sofinanciranju Občine za določene projekte še bolj širile v širših krogih oz. tudi med manjšimi kmeti.

Pod zadnjo točko dnevnega reda je direktor občinske uprave Ivan Kenda Občinski svet seznanil s tekočim stanjem projektov v občini, o katerih ste lahko prebrali v njegovem članku v prejšnji številki Novic. Ob koncu seje so se pojavili še dvomi o upravičenosti nove funkcije v občini, varuha pravic občanov. Župan dr. Milan Balažič je zagotovil, da varuh Občini ne povzroča dodatnih stroškov, saj delo opravlja prostovoljno in brezplačno, med občani pa je naletel na pozitiven sprejem, saj se je v njegovi pisarni oglasilo že kar veliko ljudi. Tudi varuh sam, Stanislav Ravnikar, je potrdil te besede in dodal, da ima na tem področju dolgoletne izkušnje kot predsednik Odbora za socialo in prostovoljec pri Rdečem križu.

Na dnevnem redu šeste seje občinskega sveta je bila tudi ena najbolj perečih tem v Moravčah v zadnjem času - zahteva za odvzem okoljevarstvenega dovoljenja podjetju Termit.

Seja se je zaključila s ponovnim pozivom župana svetnikom, ki so glasovali proti novemu statutu občine Moravče, naj razmislijo o svoji odločitvi. Poudaril je, da so trenutno zaradi nesprejetega novega statuta v nezakonitem stanju. Ministrstvo ima skupno namreč okrog sto očitkov na statut, ki se že dvajset let ni posodobil.

Organizacija šolskih prevozov na območju občine Moravče

BESEDILO: ALENKA PRELOVŠEK IN PETRA PETERKA

Grafični prikaz linij poti šolskih prevozov

Razgibanost območja občine Moravče velikokrat predstavlja tako za Občino Moravče kot tudi Osnovno šolo Jurija Vege, da se sooča z določenimi okoliščinami. Te niso vedno lahke in ni mogoče vedno najti takojšnje rešitve, pa vendar pred nami postavlja določene težje in odgovorne naloge. Ena izmed teh nalog so tudi organizirani šolski prevozi.

Osnovna šola Jurija Vege skupaj s Podružnično šolo Vrhpolje v šolskem letu 2019/2020 obiskuje 595 učencev. Dnevno se s šolskim prevozom vozi 328 otrok (od 1. do 9. razreda), od tega uporablja javni prevoz 107 otrok in organiziran prevoz 221 otrok. Do prevoza so otroci upravičeni, kadar je njihovo bivališče od šole oddaljeno več kot 4 km ali gre za učence v 1. razredu. Vsi drugi učenci imajo brezplačen prevoz le, če pristojni organ za preventivo v cestnem prometu ugotovi, da je ogrožena njihova varnost na poti v šolo.

Prevoznika organiziranega in javnega prevoza zjutraj opravita skupaj skoraj 154 km, popoldne pa prevozita 156,5 km, kar dnevno pomeni več kot 310 km dnevno.

Prevoz vseh otrok opravljata na območju občine Moravče podjetji Arriva Kam-bus, d. o. o. in Gerčar prevozi, d. o. o. Zjutraj in popoldne poteka prevoz z javnim prevozom ter organiziranim prevozom po devetih linijah. Prevoznika organiziranega in javnega prevoza zjutraj opravita skupaj 153,9 km, popoldne pa prevozita 156,5 km, kar dnevno pomeni 310,4 km dnevno.

Pri organizaciji šolskih prevozov mora Osnovna šola Jurija Vege upoštevati število učencev vozačev v kraju in razdalje učencev do šole, urnike učencev, ki so zaradi razširjenega programa in možnosti izbire izbirnih predmetov zelo raznoliki.

Prevozi so organizirani takrat, ko konča s poukom večina učencev, ki se vozijo skupaj na vozilu. Učenci, ki se vozijo s šolskim prevozom, morajo upoštevati pravila obnašanja na avtobusu in pravila čakanja na postajališčih šolskega avtobusa. Učenci vedno počakajo, da se vozilo

ustavi, nato varno in organizirano vstopijo vanj. Na šolskem avtobusu ali minibusu morajo učenci upoštevati voznikova navodila; med vožnjo morajo sedeti na sedežih in biti pripeti z varnostnimi pasovi. Med vožnjo učenci ne motijo voznika, se ne prerivajo in ne kričijo. Učenci, ki uporabljajo mesečne karte, morajo le te pri vsakem prevozu pokazati oz. se zabeležijo na terminalu. Šola s pravili seznanja starše in učence, ki podpišejo izjave, da so seznanjeni s pravili. Na šoli se učenci učijo o prometu in prometni varnosti na razrednih urah, preko različnih akcij ter z osveščanjem preko prometnega koticčka.

Osnovna šola Jurija Vege učencem, ki zjutraj čakajo na pouk ali po pouku na prevoz, omogoča, da se vključijo v varstvo vozačev, družijo po koticčkih, obišejo šolsko knjižnico na matični šoli, se učijo ali delajo domačo nalogo. Lahko se vključijo v interesne dejavnosti ali razširjeni program Gibanje in zdravje. Osnovna šola Jurija Vege in Podružnična šola Vrhpolje sta zjutraj odprti od 6.15 oz. 6.25 ure dalje za učence v jutranjem varstvu, vozače in tiste iz oddaljenih krajev, ki jih pripeljejo starši. Učenci, ki niso vozači, pridejo v šolo 10 minut pred pričetkom pouka in odidejo po pouku ali kosilu takoj domov.

Občina Moravče zagotavlja sredstva za organizirane prevoze otrok v vsakoletnem proračunu Občine Moravče. Za namen organiziranih prevozov je v šolskem letu 2018/2019 (10 mesecev) porabila sredstva, v višini 108.217,79 EUR.

V primeru vprašanj o prevozih se lahko obrnete na:

Petro Peterka, pomočnico ravnateljice
pomocnica@osmoravce.si

Alenko Prelovšek, ki pokriva področje šolstva na občini Moravče

alanka.prelovsek@moravce.si.

Ogled primerov dobrih praks na južnem Tirolskem

BESEDILO in FOTOGRAFIJA: LAS SRCE SLOVENIJE IN BRANKA BIZJAN

Lokalna akcijska skupina (LAS) Srce Slovenije je 27. in 28. septembra, organizirala dvodnevni študijski obisk južne Tirolske. Obiskali smo območje lokalne akcijske skupine LAG Pustertal, ki predstavlja eno od treh lokalnih akcijskih skupin v tem delu Italije in obsega 26 občin ter vključuje glavno dolino in številne stranske doline, na primer Ahrntal in Gadertal. Glavno mesto je Bruneck z nekaj več kot šestnajst tisoč prebivalci, kar predstavlja peto največje mesto na južnem Tirolskem.

Izjemna ponudba s tirolskih kmetij in malih podjetij

Strokovne ekskurzije se je udeležilo 34 predstavnikov občin, podjetij, društev in drugih organizacij iz Srca Slovenije. Z nami je bil tudi veliki poznavalec južne Tirolske in izkušeni vodnik Janez Bizjak. Predstavniki LAG Pustertal so nam pripravili skupaj s tamkajšnjimi predstavniki organizacij in ponudniki edinstven program s predavanji in ogledi na terenu od Brunecka čez Arhntal do Alta, kjer smo lahko zbrali številne vtise in ideje za naše delo v Srcu Slovenije.

Prvi postanek smo naredili v Avstriji na vzhodnem Tirolskem, kjer so nas prijazno sprejeli v podjetju Villgrater Natur v vasi Innervillgraten. V kmečkem podeželskem okolju, kjer se krave in ovce pasejo v vrtoglavih strminah, je g. Joseph Schett razvil podjetje, v katerem skupaj z manjšimi lokalnimi podizvajalci predeluje ovčjo volno v vrhunske rokodelske izdelke – od oblačil, copat in čevljev do dekorativnih izdelkov, odej in vrhunskih ležišč. Danes v mednarodno uveljavljenem podjetju predelajo letno več kot

150 ton volne in odkupujejo ovčjo volno od številnih kmetov iz Avstrije. Vsekakor primer dobre prakse, ki dokazuje, da so lahko tudi tradicionalne veščine motiv za sodobno podjetniško udejstvovanje.

Pot smo nadaljevali proti Italiji, kjer sta nas pričakala Robert A. Steger in Stefanie Oberarzbacher, predstavnika LAG Pustertal. V mestni hiši v Brunecku sta nam predstavila način njihove organiziranosti in delovanja ter primere projektov, ki jih uresničujejo skozi sredstva, namenjena za razvoj podeželja. Pohvalila sta trenutno stanje v Pustertalu, kjer je brezposelnost zaradi novih pristopov, povezovanja in stalnega razvijanja posameznikov in podjetij zelo nizka (2,9 %). Artur Costabiei iz podjetja IDM se je v svoji predstavitvi osredotočil na delovanje in način turističnega povezovanja na Južnem Tirolskem ter načine soočanja s prekomernim in neenakomerno razporejenim turističnim obiskom. Hannes Knollseisen iz združenja počitniških kmetij pa je predstavil znamko Roter Hahn, ki povezuje pod strogo določenimi kriteriji skoraj 1.700 malih kmetij južne Tirolske, na katerih se ukvarjajo z osnovno kmetijsko dejavnostjo, obenem pa ponujajo tudi dopolnilno dejavnost na področju turizma.

Dobrodošli primeri dobrih praks

Sledil je ogled podjetja Bergila, kjer predelujejo S zelišča v čaje, tinkture, olja in druge zeliščne izdelke. Zeliščne vrtove imajo na kar štirih hektarjih površin na različnih nadmorskih višinah, imajo pa tudi svojo destilarno. Poudarili so, da so za preboj na trgu pomembni edinstvena zgodba, vztrajnost in ljubezen do dela.

Večerjali smo v Pflanzenu na idilični lokaciji na kmetiji Kofler am Kofl, kjer so nam ponudili značilne kmečke jedi.

Naslednji dan smo začeli v Brunecku s predstavitvijo Dolomitov, ki so kot naravni park uvrščeni na seznam UNESCO svetovne dediščine. Predstavili so načrt upravljanja te naravne vrednote, načine vključevanja domačinov, izzive v zvezi s preobremenjenostjo nekaterih turističnih točk pa tudi konkretne ukrepe, s katerimi želijo zaščititi območje.

Spoznali smo primer dobre prakse upravljanja z vodami in se ustavili ob reki Ahr v mestu Gais in St. Georgen, ki so jo uspešno renaturalizirali in uredili ob njej rekreativne in sprostitvene površine ter jo tako ponovno približali lokalnim prebivalcem.

Sledil je obisk domačije Moserhof v Steinhausu, kjer smo spoznali primer uspešnega podjetništva na podeželju. Na kmetiji se danes ukvarjajo s sirarstvom in pripravljajo za zaključene družbe vrhunske degustacije sira in drugih lokalnih dobrot. Gre za le enega od primerov uspešnih podjetniških praks s področja kmetijstva na podeželju Pustriške doline.

V času našega obiska smo se spoznali tudi z zgodovino Južne Tirolske, ki je pripomogla k pestri kulturni podobi teh krajev. V tej avtonomni provinci v severni Italiji so danes v uporabi trije jeziki skupaj živečih nemške, italijanske in ladinske etnične

skupine prebivalcev. Ladini so staroselci, ki so prav do danes ohranili svoj poseben jezik, ki ima korenine v slovanskih jezikih. Svoj jezik in kulturo uspešno ohranjajo v nekaterih vaseh v Dolomitih, tudi v gorski vasi Lungiarü, do katere smo se sprehodili. Za poglobljeno spoznavanje ladinske kulture je sledil še ogled muzeja Ladinov na gradu Ciastel de Tor.

Večerjali smo v gostilni Tlo Plazores v St. Vigil, kjer so prav tako kot prejšnji dve gostilni vključeni v znamko Roter Hahn. Njihova posebnost je, da imajo v ponudbi le jedi iz lokalnih sestavin, ki jih kupujejo od ponudnikov, ki so oddaljeni največ do 99 km.

Udeleženci ekskurzije smo se strinjali, da je Pustriška dolina zares lepa in urejena turistična destinacija. Gotovo je še posebej priljubljena zaradi vseh kulturnih posebnosti, čudovite pokrajine in gora, vključno s svetovno znano Unesco dediščino Dolomitov. Spoznali smo, da tamkajšnji ljudje pri razvoju veliko sodelujejo in sledijo skupni viziji, ki daje velik pomen zaščiti narave in kulturne dediščine ter ohranjanju kmetijstva ob hkratnem uravnoteženemu razvoju turizma. S svojo zgodbo dokazujejo, da je možen razvojni preboj tudi v krajih, ki niso enostavni za življenje, saj morajo ljudje obdelovati polja in travnike v visokih strminah in na pogled včasih tudi nemogočih razmerah.

Nova javna razsvetljava v Češnjicah

BESEDILO: ANAMARIJA VESEL

V petek, 27. septembra, je v Češnjicah potekalo odprtje nove javne razsvetljave. V poletnih mesecih je bilo postavljenih 15 javnih luči s sodobnim solarnim sistemom in LED diodami. Pri odprtju je sodelovala Pihalna godba Moravče, pogostitev so pripravile domače gospodinje, k nakupu pijače pa je prispevalo Društvo krajanov Češnjice. Trak so svečano prerezali: najstarejša vaščanka Ančka Vesel, predstavnik gradbenega odbora Ciril Vesel in župan dr. Milan Balažic. Zahvaljujemo se izvajalcu gradbenih del, Občini Moravče za financiranje projekta, Pihalni godbi Moravče za sodelovanje, vsem udeleženi v gradbenem odboru ter vsem, ki so pomagali pri pripravi odprtja in seveda tudi vsem, ki so se dogodka udeležili. Po zaključenem uradnem delu je sledilo druženje do poznih večernih ur, tako da smo dobro preverili, kako deluje nov solarni sistem javne razsvetljave.

Veterani kažejo zmagovalno podobo

BESEDILO: TONI BRODAR

Začetek tekme v Črnučah

Veteranska ekipa je v prvem delu letošnje sezone tista, ki kaže najboljše rezultate. Izvrstno spomladansko formo so po nekaterih okrepitvah in pomladitvah ne samo zadržali, pač pa jo celo izboljšali. Najprej je potrebno spomniti, da so veterani ekipe Moravče-Lukovica v zadnji sezoni osvojili visoko drugo mesto, zaostali so le za Črnučami.

Predvsem navdušujoče so bile spomladanske predstave, v katerih so po uvodnem domačem porazu z Dobom nanizali kar šest zmag zapored, temu pa na koncu dodali še remi doma proti Mengešu in v gosteh pri Radomljah, kar je bilo dovolj, da so zadržali za seboj najbližje zasledovalce Dob, Mengeš in Kamnik.

Letos so se najprej podali v Mengeš, kjer so domačo ekipo povsem zasenčili in jo porazili s 3:0. Redke so tako visoke zmage, še posebej v gosteh, a ko je v Moravče prišel Črni graben, je bil izid identičen. Ni manjkalo dosti in bi se s takšnim izidom končal tudi derbi najboljših ekip zadnje sezone v Šmartnem pri Ljubljani, a nekaj manjše zmede je ponudilo upanje na preobrat Črnučam, kar pa so moravški junaki uspeli prepričati. Nekaj je na tem, da veterani letos ne morejo izgubiti, ko dosežejo tri zadetke, saj se je s 3:2 končala tudi domača tekma proti Radomljam.

Po štirih tekmah so tako ob Viru edini, ki še niso izgubili niti točke. Ko to berete, se je že odvil srečanje vodilnih ekip, ki je bilo predvideno za 11. oktober v Moravčah.

Poglejmo še k drugim ekipam v našem klubu. Člani so do konca septembra odigrali slabo polovico jesenskega dela sezone. Prvo srečanje je potekalo v neurju v Kisovcu, po katerem se je tekma končala predčasno z zmago domačih. Poslovil se je glavni trener Aleš Burja. Zamenjal ga je Franci Ravnikar, pod vodstvom katerega je ekipa premagala ekipo Slovan v gosteh in Trebnje doma. S še dvema remijema po šestih odigranih srečanjih zaseda 9. mesto v prvenstvu, ki je letos izjemno izenačeno. Odmevna je bila točka na gostovanju v Beli krajini, kjer je vodilna Kolpa prvič v tej sezoni ostala brez zmage. V oktobru so odigrali tudi pokalno tekmo

v gosteh pri Interblocku za uvrstitev v četrtfinale. O tej tekmi bomo poročali prihodnjič.

Uvrstitve mladincev

Mladinci so začeli zadržano, tudi na račun krajše klopi. V pokalu so nesrečno izgubili na domači tekmi proti Beli krajini (1:3). V prvenstvu so odigrali tri srečanja, z zmago proti Viru v gosteh se nahajajo na osmem mestu v podobno izenačeni ligi, kot je članska.

Že pretekli mesec sem omenil, da je ekipa starejših dečkov (U 15) sprejela izziv zaigrati v drugoligaškem tekmovanju, tu pa se kot novinci držijo izvrstno. Odigrali so pet srečanj, z dvema zmagama pa trenutno zasedajo 7. mesto med dvanajstimi ekipami.

Nekoliko slabše se godi selekciji mlajših dečkov (U 13), kjer se tudi pozna, da naše moštvo ne razpolaga s tolikšnim naborom igralcev kot nekateri drugi nogometni centri v tem območju. Z zmago v petem krogu doma proti Iliriji so se kljub vsemu dvignili z dna in so na desetem mestu.

Ko to pišem, dekleta še niso začela svoje sedme sezone v rekreativni ligi. V njej naj bi nastopalo deset ekip, sicer dve manj kot lani, a bodo ekipe še vedno igrale le enokrožno. To pomeni, da naša dekleta čaka samo devet tekem v sezoni, poleg nastopa v pokalnem tekmovanju.

Vsak konec tedna so dejavni tudi naši najmlajši nogometaši. Selekcija (U 9) se meri z ekipami iz Kamnika, Dola pri Ljubljani ter Radomelj, najprej so v dežju odigrali domači turnir, potem so odšli v Kamnik, v oktobru pa bodo obiskali tudi preostala dva kluba.

Še mlajša selekcija (U 8) je najprej nastopala v Zagorju ob Savi, potem pa je zadnji konec tedna v septembru na domačem igrišču gostila ekipe NK Dob Domžale, Olimpija B in Zagorje.

Toliko o dogajanju na nogometnih zelenicah. V klubu vam želimo prijetno jesen, pridite na kakšno tekmo, sicer pa vabljeni na našo spletno stran ter Facebook profil.

Ekскурzija Društva krajanov Tuštanj na Kočevsko

BESEDILO in FOTOGRAFIJA: BOJANA DORIČ

Člani Društva krajanov Spodnjega in Zgornjega Tuštanja imamo v svojem programu poleg rekreativnih dejavnosti tudi izobraževalne ekskurzije. Na njih želimo spoznati dejavnosti in ponudbo po vsej Sloveniji, kar bi s pridom uporabili tudi na svoji prireditvi za 1. maj.

Dediščina Kočevarjev

Tako smo se odločili, da v soboto, 21. septembra, obiščemo Kočevsko. Na zbirnem mestu »Cegunca« se je zbralo lepo število udeležencev. Z avtobusom smo se odpeljali v Kočevje, kjer nas je že čakal lokalni vodič Bine. Na mostu čez reko Rinžo nas je najprej seznanil z zgodovino mesta in zgodovino nekdanjih naseljencev kočevskih Nemcev - Kočevarjev.

Kočevarji so bili nekdanja nemško govoreča skupina, ki je živela na Kočevskem. Njihov jezik je bila kočevščina, ki se je ohranjala več kot 600 let, od naselitve okoli leta 1330 do izselitve leta 1941. Prišli so s Koroške in Tirolske kot uporni kmetje, ki so jih grofje Ortenburžani izselili na tedaj redko poseljeno področje Kočevske. V drugi polovici 19. stoletja jih je bilo okoli 28 tisoč. Danes z različnimi prireditvami želijo ohraniti njihov način življenja.

Bogata kočevska zgodovina

V Kočevju smo najprej obiskali cerkev sv. Jerneja, nato so se ustavili v Turističnem društvu, kjer smo si ogledali razstavljene izdelke domačih rokodelcev in na koncu ogleda degustirali suhomesne divjačinske salame.

Obiskali smo tudi mestni trg, kjer so se na prazniku občine predstavljali lokalni rokodelci in krošnjariji s svojimi izdelki, gospodinje z bližnjih kmetij pa z dobrotami.

Pot smo nadaljevali v občino Kostel, ki leži na jugovzhodnem delu Slovenije ob mejni reki Kolpi. To je rečna dolina, poraščena z dinarskim gozdom. Povzpeli smo se na grad Kostel, ki leži na zelenem gričku. Sprejela nas je prijazna vodička in nam razložila zgodovino gradu. V pisnih virih je bil omenjen že v 14. stoletju kot trdnjava. Bil je v lasti koroške plemiške družine Ortenburžanov, nato grofov Celjskih, od leta 1456 pa v lasti Habsburžanov. Grad je imel zaradi strateškega položaja pomembno obrambno vlogo v času turških vpadov. Leta 1943 so ga požgali partizani, da se ne bi vanj naselili domobranci. Na gradu smo si ogledali tri občasne lokalne razstave, z najvišjega ohranjenega stolpa so se naužili čudovitega razgleda po okolici.

V bližnji turistični kmetiji Padovac so nam postregli s tipično kostelsko enolončnico, imenovano čušpajs, in z domačim jabolčnim zavitkom.

Še pogled v podzemlje

Pot smo nadaljevali k težko pričakovanemu delu ekskurzije, ogledu podzemnega bunkerja Škrilj. V Kočevski Reki smo se razdelili v dve skupini, saj v bunker lahko naenkrat vstopi le 15 ljudi. Tako je eno skupino tja odpeljal poseben avtobus, v spremstvu vodiča Miha. Po desetminutni vožnji do vasi Škrilj smo izstopili v bližnjem gozdičku in se peš podali do vhoda v bunker. Vodič Miha je z opozorili o pravilnem ravnanju v bližini bunkerja in v njem ter še o medvedih, ki krožijo okoli bunkerja, močno razvnel domišljijo. Bunker je bil zgrajen v času hladne vojne, 80 metrov pod zemljo. Obsega 500 m hodnikov in 6 podzemnih sob ter ima lastno vodno zajetje in dva generatorja za proizvodnjo električne energije. V primeru atomskega udara bi lahko omogočil bivanje tudi do sto dni brez zunanje pomoči.

Za obstoj tajnega bunkerja javnost do pred kratkim ni vedela, po novem pa bo ogled mogoč v organiziranih skupinah. Gozd nad vasjo Škrilj pa še ostaja zaprto vojaško območje.

Druga skupina si je med tem ogledala cerkev sv. Janeza Krstnika v Kočevski Reki. Vaški župnik je slikovito opisal čudovito cerkev, opremljeno z lesenimi kipi domačega rezbarja in velikimi vitražnimi okni.

Proti večeru smo se odpeljali še na zadnjo postajo. Ustavili smo se na posestvu Ranch Marina in večerjali v lovskem domu Pr Slavcu. Dan je že zdavnaj zamenjala noč, ko smo zapustili Kočevsko. Dobre volje zaradi novih spoznanj in zamisli, prijateljskega klepeta in druženja nas je zanesljivi šofer varno pripeljal v domači kraj.

Rokodelci na Jezerskem in v Ljubljani

BESEDILO in FOTOGRAFIJA: BRANKA BIZJAN in TATJANA ČOP

Moravški rokodelci in rokodelke niso počivali niti v najbolj počitniških mesecih. Avgusta so s svojim nastopom popestrili dva dogodka – ovčarski bal na Jezerskem in prireditev Podeželje v mestu v Ljubljani.

Ovce so se vrnile v dolino

Letos je potekal že 61. ovčarski bal. Na prireditvi, ki je namenjena pozdravu prihoda planšarjev in ovc iz planin v vasi, v senci dreves ob jezeru želijo organizatorji prikazati stare običaje življenja na planini in tiste, ki so povezani s predelavo volne. Seveda dogodek popestrijo tudi z drugimi prikazi in dejavnostmi, kakor tudi z degustacijami in kulturnim programom. Obiskovalci se lahko okrepcajo s starimi jedmi, pripravljenimi na odprtem ognjišču, kot so masunjek s kislim mlekom ali ajdovi žganci z zeljem.

Na 61. Ovčarskem balu so moravške rokodelke med drugim prikazale, kako se pletejo nogavice.

Najstarejšo etnografsko prireditev v Sloveniji so prvič organizirali leta 1958 na Jezerskem in jo poimenovali Ovčarski bal. Organizirali so ga na dan, ko so s planin prignali ovce v dolino in jim ostrigli volno. Tradicijo vse do danes nadaljujejo domača društva.

OVČARSKI BAL

Ovčarski bal je najstarejša slovenska etnografska prireditev, ki jo skupaj organizirajo Gostišče ob Planšarskem Jezeru, Turistično društvo Jezersko, Kulturno umetniško društvo Jezersko ter Društvo rejcev ovc - solčavske pasme. Jezersko. Odvija se vsako drugo nedeljo v avgustu ob Planšarskem jezeru na Jezerskem.

Letos so bili v goste povabljeni moravški rokodelci in rokodelke. Slednje so prikazale pletenje nogavic iz volne, kvačkanje pletov in izdelavo košar. Obiskovalci so bili zelo navdušeni nad njihovim delom in se tudi sami preizkusili v spretnosti izdelave košaric. Rokodelci so bili veseli, da se obiskovalci zanimajo za ohranjanje rokodelske kulturne dediščine.

Podeželje v mestu

Čeprav gre v primerjavi z ovčarskim balom za znatno mlajšo prireditev, pa vseeno že vstopa v drugo polovico »najstništva«. Po skoraj petnajstih

Rokodelstvo se je razvilo na kmetijah, zato na takšne prireditve, kot je Podeželje v mestu, sodi tudi prikaz rokodelskih veščin. Tokrat smo se osredotočili na pletenje košar, ob tem pa še ponudili izjemen rokodelski nakit in pletenine.

letih se je prireditev zelo dobro »prijela« in jo Ljubljančani težko pričakujejo. Kmetijsko gozdarska zbornica Slovenije vsako leto organizira več dogodkov s tem imenom, ki se odvijajo na Pogačarjevem trgu v Ljubljani.

Pestra ponudba kmetij z dopolnilnimi dejavnostmi iz cele Slovenije je obenem tudi priložnost za pogovor s kmeti o načinu njihovega dela ter značilnostih predelave osnovnih surovin na kmetijah.

Ker se je rokodelstvo v osnovi razvilo na kmetijah, je prisotnost rokodelcev na takšni prireditvi bila zelo dobrodošla. Tudi v preteklih letih so se naši rokodelci predstavili na Pogačarjevem trgu in organizirali prikaze in male delavnice rokodelskih veščin.

Ličkarji so zavihali rokave

BESEDILO: BRANKA BIZJAN, FOTOGRAFIJA: SEAD ČURAK

Jesen rumena, dobra žena! Tako pravi je ljudski rek. Ni povsod le rumena, nekje je rjavo rdeča in vseh mogočih odtenkov tja do zlate. Res so najbližje zlati barvi koruzna zrna. Morda se še kdo spominja, kako so dišali koruzni žganci, ko so jih stare mame kuhale v lončenih piskrih v krušnih pečeh? Ja, to je za starejše nostalgija, za mlade pa kar vprašanje iz »zgodovine« našega življenja, v naših krajih pred nekaj desetletji.

Preden so koruzni žganci, zabeljeni z ocvirki, zadišali na mizi, je bilo potrebno opraviti veliko dela.

Njivo je potrebno zorati in pognojiti, jo pobranati, nato še posaditi koruzna zrna. Ko je korusa primerno velika, jo je potrebno okopati in počakati do jeseni, ko se koruzne storže odlomi s stebel, se jih olička, posuši, zruži ali zrohka, kot pravimo na Moravškem. Šele takrat lahko koruzna zrna odnesemo v mlin, kjer jih mlinar zmelje v moko ali koruzni zdrob.

Ličkanje – delo in druženje

Ličkanje, lupanje ali kožuhanje koruske, kot pravijo temu opravilu po raznih krajih naše domovine, je sodilo poleg trgatve, med najpomembnejša jesenska opravila.

Skoraj vsaka kmetija je imela posajeno koruso, saj je bila korusa pomembno živilo za ljudi in živali. Iz koruzne moke so pekli kruh in kuhali žgance. Belo moko so mešali s koruzno in tako prihranili nekaj pšenične moke. Iz koruznega zdroba so kuhali polento, ki so jo zabelili z ocvirki, zraven pa za zajtrk ponudili še skodelico mleka. S takim zajtrkom so brez lakote zdržali do kosila, včasih so mimogrede pojedli še kakšno jabolko. Res, zdravo so nekoč živeli, čeprav mnogi pravijo, da so bili revni.

Koruso so sejali na vsaki kmetiji, jeseni je bilo potrebno pridelek pospraviti. Na vasi so ljudje živeli v sožitju z naravo in drugimi ljudmi. Povsem običajno je bilo, da so si medsebojno pomagali pri delih na polju. Ob koncu opravljenega dela so imeli »likof«, zaključek dela z malico, ki so se ga veselili stari in mladi, saj se je večkrat spremenil v pravo veselico, na kateri so fantje osvajali dekleta.

Franc Ovsec, **Zlato zrno**, 2011
akvarel na papirju, 17,8 x 25,4 cm

Moravško ličkanje na kmetiji Pr' Makovc

Moravški rokodelci in rokodelke že vrsto let ličkamo na kmetiji Pr' Makovc v Zgornji Dobravi, kjer koruso še vedno pridelujejo tako kot nekoč. Posadijo jo ročno, prav tako okopljejo, polomijo koruzne storže in naredijo koruzni kup, v katerega gospodar Lado skriva »babo«. »Baba« je v koruzni kup skrita steklenica ali več steklenic žganja, ki čaka tistega, ki jo najde. Tudi letos nas je ob prihodu v prostor, kjer smo ličkali, že čakal koruzni kup. Gospodar Lado nam je razlagal, da je bil letos manjši, ker so v goste

prihajale nepovabljeni živali in veliko koruznih storžev je bilo objedenih. Ob kupu so bile postavljene klopi, na katere smo sedli in začeli z delom. Domači so nas postregli s pijačo dobrodošlice in pecivom, da je šlo delo boljše od rok. Z veliko zagnanostjo smo odstranjevali ličje in si ogledovali koruzne storže različnih barv. Resnično so bili barviti, saj so bili temnordeče, sive, rumeno sive, zlato rumene in pisane barve. Koruzni kup se je hitro manjšal, v njem so bile skrite kar tri babe. Kupi oličkanih in povezanih koruznih storžev so se večali, koruzne liste pa so sproti nosili na skedenj, kjer se bodo posušili. Nekaj smo jih rokodelci shranili za delavnice ustvarjanje iz ličja.

Gospodinja Mimi nas je povabila nadstropje višje, kjer je pripravila likof. Postregla nam je s kmečko pojedino, ki smo jo z veseljem pojedli in razpravljali o različnih temah. Zadovoljni smo se poslovili in Makovčevim obljubili, da naslednje leto spet pridemo na koruzni kup.

Oda – zgodba o ljubezni do petja

BESEDILO: TATJANA ČOP, FOTOGRAFIJA: SIMON BURJA

Ženska vokalna skupina ODA praznuje letos 40 let delovanja. Skupina deluje v okviru Kulturnega društva Tine Kos. Začetki društva segajo mnogo dlje, v konec devetnajstega stoletja, ko je delovalo pod imenom *Prosvetno kulturno društvo Moravče*. Leta 1949 je društvo dobilo novo ime, in sicer po kiparju Tinetu Kosu.

Leta 1979 je Milan Kokalj ustanovil *Dekliški zbor*, ki je s programsko vsebino zapolnil, sicer bogato ponudbo, na področju ljubiteljske kulture na Moravškem. Dekleta so dozorela v izkušene pevke in po osemnajstih letih delovanja so se odločili za spremembo imena. Tako je nastala *Ženska vokalna skupina ODA*, ki s svojim petjem že 40 let bogati kulturno ponudbo Moravske doline.

Zakaj dekliški pevski zbor?

Onastanku, razvoju in načrtih Ženske vokalne skupine ODA sem se pogovarjala z ustanoviteljem in dolgoletnim vodjo Milanom Kokaljem in dolgoletno predsednico ODE Ivico Zupančič. *»Naši kraji so od nekdaj sloveli po zelo razgibanem kulturnem življenju. Tudi sam sem se že v zgodnji mladosti pridružil Kulturnemu društvu Tine Kos, kjer je deloval moški pevski zbor. V Moravški dolini je bilo takrat veliko zasedb, vendar nobene ženske. In prav zaradi tega, da bi imeli čim bolj pester in raznolik nabor pevskih sestavov, sem leta 1979 ustanovil Dekliški pevski zbor, v sklopu KD Tine Kos. Rad bi poudaril, da takrat ni bilo akademsko izobraženih pevovodij. Bili smo glasbeni zanesenjaki, ki smo čutili pripadnost slovenski kulturi in petju. Vse smo počeli iz notranjega vzgiba, da je bila na področju ljubiteljske kulture prisotna ljubezen do domače pesmi. Tako čutim in*

delam še danes, saj mi ni vseeno, kakšen odnos imamo do naše kulture. Tudi zato sem vesel, da smo v teh štiridesetih letih uspeli ohraniti odnos do vsega, kar je bilo v minulih letih ustvarjenega v Moravški dolini. Štiridesetletni jubilej ODE je lep kamenček v mozaiku ljubiteljske kulture na Moravškem,« je Milan Kokalj razložil razloge za ustanovitev današnje Ode.

Ko ti je glasba v zibel položena ...

Milan Kokalj je kot petnajstletnik začeli peti v cerkvenem zboru v Moravčah. Tedanji organist Miro Capuder je opazil, da je fantič nadarjen. Seznanil ga je s kitaro in ga naučil prvih akordov. Za Milana je to pomenil začetek glasbene poti, s katere ni več nikoli skrenil. Zanimalo ga je vse, kar je bilo povezano z glasbo. Hodil je na različne seminarje, z osemnajstimi leti pa je uspešno opravil avdicijo za pevce komornega zbora RTV Slovenija. Sledil je vpis v Srednjo glasbeno šolo Ljubljana, in sicer k predmetu Solo petja. Izobraževal se je pri prof. Jelki Strgar in prof. Mileku. Šolanje je prekinil odhod v vojsko, a ljubezen in predanost glasbi sta ostali. Še naprej se je redno udeleževal glasbenih seminarjev, predvsem tistih za zborovodje. Glasba je zanj življenje, saj dejansko živi od vaj do vaj, od nastopa do nastopa. Je tudi dolgoletni član legendarnega ansambla Franca Miheliča. Trenutno je Milan zborovodja kar trem zborom: poleg Ode vodi še vedno Moški pevski zbor KD Tine Kos in upokojenski zbor.

Kaj mi pomeni peti pri ODI?

Izjave pevk zbora Oda

Petje pri Odi, kakršno koli že je, pomeni veliko. Zakaj? Zaradi glasbe seveda. S petjem postanem delček čarovnije, zaradi katere je svet lepši in boljši.

Francka Klinc

ODA

Že več let sem spremljala prepevanje ženske vokalne skupine Oda, pri kateri je že vrsto let prepevala tudi moja mami. In mrzlega decembra 2007 sem se prav na njen predlog tudi jaz pridružila skupini, kjer je "doma" lepa pesem in prijateljsko druženje. V prijateljskem vzdušju in petju je teh dvanajst let vse prehitro minilo. Vesela sem, da po mojih stopinjah stopata tudi moj sin in hči, ki ju petje in glasba izredno veselita.

Urška Hrženjak

Še istega leta je mlad zbor nastopil na novoletnem koncertu. Prvi samostojni koncert so pripravili leta 1980 v Moravčah. Sledili so različni nastopi po Sloveniji in zunaj meja ter snemanja različnih televizijskih oddaj.

Dekleta so zorela

Zleti so dekleta zorela – tako glasovno kot tudi sicer in v določnem trenutku se je vsem zazdelo, da ime Dekliški pevski zbor ni primerno ime za skupino odraslih dam. Tako se je zbor leta 1997 preimenoval v Žensko vokalno skupino ODA. »V štiridesetih letih je v ODI skupaj pelo okoli sto pevk vendar je samo ena pevka, ki vztraja vsa štiri desetletja – to je naša Majda Cerar. Sicer je med najstarejšo in najmlajšo pevko 25 let razlike. Najstarejša pevka sem jaz, najmlajša pa moja hči. Za uspešno delo takšne skupine je pomembno, da se dobro razumemo, da se družimo tudi v času izven vaj ali nastopov,« je povedala Ivica Zupančič, ki je predsednica skupine že skoraj trideset let.

Pomembno je vzdušje!

Tako je prepričan Milan Kokalj. Pravi, da je v zboru potrebno ves čas skrbeti za dobro vzdušje. Bilo je obdobje podoknic, ko so hodili pet pod okna svojih pevk pred njihovo poroko. Nato so peli med poročnimi mašami svojih pevk, kasneje so jih vabili, da pojejo tudi pri drugih. Sledile so »zdravice« za štirideset in petdeset let. Zdaj pojejo ob odhodu v pokoj.

Tudi delovni vikendi so se dobro obnesli. O letošnjem študijskem vikendu na Debelem Rtiču smo že poročali v Novicah iz Moravške doline. Gre za intenzivno delo, saj vadijo tri dni in sicer sekcijsko, po glasovih. Lansko leto je takšen vikend potekal na Pohorju in se sklenil z manjšim koncertom. Na tovrstnih pevskih taborih pevke utrjujejo izvedbo izbranih pesmi, enako, ali celo pomembnejši pa je vpliv tridnevnega dela na občutek pripadnosti.

Pet zgoščenk

Ženska vokalna skupina ODA je posnela že štiri zgoščenske. Prvo so izdali za dvajseto obletnico, nato na vsakih pet let eno, peta pa bo namenjena obeležjenju štiridesetletnice. Nabor pesmi, ki jih pojejo se spreminja. Pogosto se odločijo za letno temo oz. sklop pesmi: ljudske narodne, slovenske popevke iz zlatih šestdesetih, poslovenjene svetovne zimzelene uspešnice, Avsenikove pesmi, Miheličeve viže in druge, priredbe pa vselej pripravi Milan. Danes poje 12 pevk in zasedbo bi radi povečali, kar pa ni tako enostavno.

Skupaj z Moravčani bodo praznovali

Tako Milan kot Ivica sta dala vedeti, da se spleča priti na njihov koncert. »V prvem delu bo pela sedanja zasedba dvanajstih pevk. Vmes se jim bodo pridružili njihovi otroci in vnuki – teh bo deset. Prireditev bo z nastopom popestril izjemno nadarjeni enajstletni pianist Leonard Mihelič, vnuk Franca Miheliča. Ob koncu pa se nam bodo na odru pridružile bivše pevke, ki so zaradi različnih razlogov prekinile z delom zbora oz. vokalne skupine,« je razložil Milan Kokalj in dodal, da so pripravili pisan izbor pesmi.

Visokemu jubileju v čast je Bernard Miklavc napisal besedilo pesmi z naslovom Naših štirideset let. Besedilo je uglasbil Franc Mihelič, aranžma pa Milan Kokalj. Pesem bodo premierno zapeli kot zadnjo od skupaj štiriindvajsetih. Program bo povezovala Bernarda Mal.

Nepozabni doživljaj

Že druženje samo povezuje ljudi, če je prisotna pesem, pa je druženje še bolj pristno, vezi še močnejše. V štiridesetih letih skupnega petja, vaj in nastopov se je zgodi marsikaj. Še danes pa se radi spomnijo zimskega gostovanja na Vačah. Ko so se odpravili z avtobusom na Vače na nastop, je bil lep sončen decembrski dan. Nastopu primerne so bile pevke oblečene v koncertnih oblačilih in obutvi. Ko so se zadovoljne z nastopom odpravile iz dvorane, jih je zunaj pričakalo 40 centimetrov sveže zapadlega snega. Voznik avtobusa se je odločil, da se bo spustil v dolino, vendar brez potnikov – ni želel tvegati njihovih življenj. Pevke in njihov vodja Mile so se odpravili v salonskih čevljih in koncertnih oblačilih proti Hotiču. Vmes so jih na kmetiji ob poti povabili, da so se nekoliko segreli in okrepcali. Dobra volja in pesem sta jih spremljali do doline, kjer jih je čakal avtobus. Kljub mrazu in za sneg povsem neprimernim oblačilom in obutvi, nihče ni zbolel. Dobro razpoloženje je očitno res ne le zdravi, pač pa tudi preprečuje bolezni!

Kaj mi pomeni peti pri ODI?

Izjave pevk zbora Oda

Prepevati v zboru Oda je moje zelo lepo obdobje in vedno najboljši košček dneva, ko imamo vaje ... S puncami se krasno razumemo in tudi veliko nasmejimo ... Pri petju se telo umiri, misli pa odplavajo daleč stran od vsakdanjih skrbi. Petje je kot balzam za dušo. Naš zborovodja Mile Kokalj nam piše super priredbe in izbira krasne pesmi in je nasploh zelo potrpežljiv z nami tudi, ko toni letijo mimo dovoljenega. Skratka z eno besedo krasno.

Anamari Huber

Pri Odi sem pričela prepevati zaradi veselja do petja in lepe glasbe. Skozi leta je to preraslo v prijetno druženje v dejavnost, ki jo rada počnem in me notranje razveseljuje in bogati. Tudi ko ni bilo prave volje za vajo ali nastop, sem domov vedno prišla z mislijo: »Luštno je bilo!«

Nataša Rotar

Prepevati v Ženski vokalni skupini Oda mi je super, sprostitelj ter hkrati druženje in spoznavanje novega, saj pregovor pravi: »Vse življenje se učimo.« Vsekakor pa mi je prepevanje v veselje. Če človek dela v življenju nekaj z veseljem, pa naj bo to služba ali veselje do glasbe: zabavne, narodno zabavne, ljudske itd., mu ni težko. V današnjem času oz. tempu življenja človek potrebuje nekaj, kar ga osreči, sprosti in zame je to prepevanje v zboru.

Irena Cerar

Včas in veselje mi je bilo pridružiti se in prepevati v takšni skupini kot je Ženska vokalna skupina ODA, ki ji veliko pomeni slovenska pesem. Uživam v druženju in prepevanju, ker smo res enkratna družba in sem hvaležna, da so me sprejeli medse.

Brigita Barlič

Pevska skupina mi je res pri srcu. S petjem v skupini ODA se sprostim in pozabim na vsakdanje skrbi. Kljub zelo dodelanimi vajami in pripravami na nastope se nasmejimo in družimo. Nepozabni so tudi nastopi in izleti, kjer gostujemo.

Stanka Ravnikar

Spomin mi seže daleč, daleč nazaj, ko sem prvič sedela v pevski sobi. Preprosto ni mogoče prešteti vseh večerov in sončnih popoldnevov, ki so bili namenjeni pevskim vajam. In niti za trenutek mi ni žal teh 30 let. Pesem me bogati in notranje umiri in s pesmijo vsaj za delček trenutka pozabim na vsakodnevne skrbi in težave. Rada sem v družbi svojih sopevk, ki skupaj tkemo naše večere, se veselimo naših uspehov, se družimo na veselih dogodkih in smo skupaj tudi v trenutkih naših življenjskih preizkušenj. Predvsem pa sem trdno prepričana, da se vse pevke skupine strinjamo z znano mislijo: "Da kdor poje, zlo ne misli", saj so naše misli usmerjene predvsem v to, da našim poslušalcem skozi pesem podarimo nekaj, kar jim poboža dušo in srce in ko nam to uspe, je naš namen dosežen in naš trud poplačan.

Ivica Zupančič

Pri Odi pojem zaradi veselja do glasbe, druženja in prijateljstva. Poleg tega tudi zaradi dobrega zborovodja, ki nas uči različnih zvrsti in je potrpežljiv, ker z nami že toliko let zdrži.

Anka Korošec

Oda je "moja" že 40 let. V skupini sem edina od pevk, ki vztraja že vse od ustanovitve skupine. Poleg mene se z nami vsemi vsa ta leta trudi naš zborovodja Mile. Petje mi pomeni sprostitelj po napornem dnevu ter prijateljsko druženje s pevkami, saj smo skozi ta leta postale res prave prijateljice. Na vajah nikoli ne manjka smeha in veselega klepeta, tako da ima zborovodja kar precej dela, da nas "utiša". To mu uspe, ko nas s pesmijo vselej dodobra zaposli.

Majda Cerar

Zapeti pesem je kakor, da bi posijalo sonce. In sonce pri Odi mi sveti že 37 let. Ko se za trenutek zavem, da je toliko let že minilo, preprosto ne morem verjeti, da je temu res tako. Vendar čas, ta naš neutrudni spremljevalec, ki nas venomer preganja, me bo še vseeno spremljal na pevske vaje in na veselo druženje pred, med in po naših pevskih vajah.

Jožica Zajc

Odi sem se po naključju pridružila pred 15 leti kot dodatna pevska pomoč pri nastopu. Z dekleti smo se takoj ujele in postala sem njihova članica. Prepevati s skupino mi je v veliko veselje in razvedrilo. Prava sprostitelj za dušo in telo.

Julia Avbelj

Razstava Zgodbe, umetnost in ustvarjanje

BESEDILO in FOTOGRAFIJA: IRENA MALOVRH

Tudi letos smo povezali vrtec, KID Limbar in knjižnico ter se pridružili gibanju Dnevi evropske kulturne dediščine. Tako smo povezali več rodov, spoznavali izkušnje, znanja in spretnosti naših prednikov ter jih poskusili vsaj za drobec časa iztrgati pozabi.

Ker na mladih svet stoji, kot pravi stari pregovor, smo začeli kar v vrtcu: spodbudili smo pogovor s starši in starimi starši o življenju nekoč ter naročili otrokom, da so prinesli zanimive predmete, ki jih danes skoraj že ne poznamo več. Da je bilo življenje nekoč drugačno, nam sporočajo različna orodja, ki se danes ne uporabljajo več. Ogledali smo si jih, se o njih pogovorili in jih narisali. Kako vidijo stare predmete otroci, smo si lahko ogledali na razstavi v Krajevni knjižnici Daneta Zajca v Moravčah.

Da je včasih čas drugače tekkel, nam ob današnji poplavi virtualne (ne)resničnosti priča tudi bogata dediščina ljudskih pravljic in pripovedk. S preoblikovanjem brezčasne ljudske modrosti v sodobno obliko japonskega papirnatega gledališča kamišibaj smo odprli otrokom prostor doživljanja umetnosti, ustvarjanja in domišljije. Preko pripovedi smo otrokom približali življenjske vrednote, kot so srčnost, vztrajnost in pogum.

Tudi sami so poustvarili posamezne prizore in tako pokazali, da so in bodo soustvarjalci različnih življenjskih situacij.

VABILO

Oš Jurija Vege Moravče,
VVE Vojke Napokoj
vabi k vpisu v

**KRAJŠI PROGRAM
ZA ŠOLSKO LETO 2019/2020.**

Krajši program je namenjen otrokom, ki niso vključeni v vrtec in so stari 5 let.
Program se bo izvajal dvakrat tedensko.
O začetku izvajanja programa boste pravočasno obveščeni.

Za vpis otroka v Krajši program pokličite pomočnico ravnateljja Branko Peterlin na telefonsko številko 041 725 382 ali na e-naslov: branka.peterlin@vrtec-moravce.si od 23. 10. 2019 dalje.

Vljudno vabljeni!

Branka Peterlin
pomočnica ravnateljja

Matej Žist
ravnatelj

Na OŠ Jurija Vege aktivno ozaveščajo o trajnostni mobilnosti

BESEDILO in FOTOGRAFIJA: URŠKA LISJAK

Šole, ki načrtujejo aktivnosti v okviru poslanice »ambasadorjev varnega kolesarjenja« so: OŠ Dobje, OŠ Olge Meglič Ptuj, OŠ Podgora Kutuževo, OŠ Prestranek, OŠ Bršljin in OŠ Mislinja

Osnovna šola Jurija Vege Moravče so se kot ambasadorji programa Varno na kolesu skupaj z OŠ Mengeš udeležili kolesarskega tabora v Planici in tako aktivno podprli poslanstvo Evropskega tedna mobilnosti, ki se je odvijal med 16. in 22. septembrom. V tem času so organizirali tudi več kolesarskih izletov, učitelji pa so šolarje spodbujali, da za prihod v šolo izberejo okolju prijaznejše prevozno sredstvo. Lokalno kolesarsko akcijo je spodbudil program Varno na kolesu s pozivom šolam, da sporočilo o pomenu trajnostne mobilnosti in gibanja širijo v bližnje kraje.

Trajnostna mobilnost vseh, ne le otrok

Osnovna šola Jurija Vege Moravče že sedmo leto sodeluje pri programu Varno na kolesu in se aktivno ukvarja z ozaveščanjem o trajnostni mobilnosti. Učiteljica Katja Medija je opisala kolesarske aktivnosti, ki se v tem času odvijajo na šoli: »Pretekli vikend smo skupaj z OŠ Mengeš izvedli kolesarske taborne v Planici, ki se jih je udeležilo 15 učencev od petega do devetega razreda. Poleg tega smo v tem tednu izvedli številne športne dneve, predvsem pohode, danes po pouku pa načrtujemo organiziran kolesarski izlet za učence od petega do devetega razreda. Nanj smo povabili tudi starše učencev petega razreda. Kljub slabim vremenskim napovedim upamo, da bomo lahko izlet uspešno izvedli in na kolo privabili čim več učencev, staršev in učiteljev.«

Trajnostne mobilnosti ne spodbujajo samo med najmlajšimi, ampak tudi med starši in učitelji. »V tem tednu smo starše obvestili, da poteka Evropski teden mobilnosti in jih pozvali k čim večji uporabi trajnostnih oblik prevoznih

sredstev. Tudi za učitelje načrtujemo aktivnost 'V službo pridem peš ali s kolesom'. Učitelje želimo spodbuditi, da se dogovorijo za skupne prevoze, svoj avto parkirajo stran od šole in se nato v šolo podajo s kolesom ali peš,« je dodala učiteljica Katja.

Tanja Medved, vodja programa Varno na kolesu, je ob tej priložnosti povedala: »Izbranim uspešnim šolam pretekle sezone smo podelili naziv »Ambasadorji varnega kolesarjenja« in jih ob tem pozvali, da se v podporo Evropskemu tednu mobilnosti aktivno odzovejo v svojem lokalnem okolju in ozaveščajo o pomenu trajnostne mobilnosti. OŠ Jurija Vege Moravče postavlja dober zgled, kako lahko v duhu trajnostne mobilnosti zaživi cela šola ter na ta način tudi širšo okolico opozarja na varnost v prometu in pomen gibanja.«

O programu Varno na kolesu

Program Varno na kolesu se že osmo leto vrača v slovenske šole in prinaša nove naloge ter aktivnosti, s katerimi mladi kolesarji pridobivajo dragocena znanja o varnosti v prometu, njihov trud pa nagradjuje s privlačnimi praktičnimi in denarnimi nagradami. Povezal je že več kot 24.000 mladih kolesarjev in kolesark iz več kot 250 slovenskih osnovnih šol.

Program Varno na kolesu se od leta 2012 odvija na pobudo družbe Butan plin s podporo Javne agencije RS za varnost prometa, Zavoda RS za šolstvo, Policije, Kolesarske zveze Slovenije, podjetja Telekom Slovenija, družbe BTC in zavarovalnice Triglav. Program podpirajo tudi številna kolesarska društva in uspešni kolesarji.

Se še spleča učiti tujih jezikov?

BESEDILO: AKTIV UČITELJEV ANGLEŠČINE NA OŠ JURIJA VEGE

Že od leta 2001 vsako leto 26. septembra praznujemo evropski dan jezikov, katerega namen je spodbujanje učenja jezikov. Kot vsako leto smo tudi letos učitelji angleščine na OŠ Jurija Vege pripravili dogodek, s katerim smo opozorili na pomen učenja in poznavanja tujih jezikov. Tokrat predvsem angleščine in nemščine. Letos smo v ta namen povabili na šolo dva gosta – naravna govorca angleščine in nemščine.

Da pa je vzdušje imelo tudi malce angleški pridih, so učenci v sodelovanju z učiteljicami napekli nekaj čajnih piškotov, učitelji pa so ob samem dogodku učencem postregli s pravim angleškim čajem, ki se ga pije z nekaj mleka.

Najprej se nam je predstavila gospodična Nadja Wicher, ki študira angleščino in nemščino ter poučuje v Nemčiji. Predstavila je svoje mesto Köln in za učence pripravila zanimiv kviz, preko katerega je učencem predstavila samo sebe. Učenci so morali v angleščini ali nemščini zastavljati gostji vprašanja glede na besede ali številke, ki jih je pritrčila na tablo. Večino vprašanj so kar hitro pravilno zastavili, pri nekaterih pa je bilo težko uganiti, na kaj se nanašajo. Vendar so tudi najtežja na koncu uspešno uganili.

Sledila je predstavitev g. Jacka Phillipa iz Velike Britanije. Doma je bil v lepem obmorskem mestecu St. Ives v pokrajini Cornwall. Pred letom dni se je priselil v Slovenijo in namerava tukaj ostati. Že vrsto let je poročen s Slovenko, a je kot razlog preselitve v Slovenijo navedel Brexit. Sedaj se intenzivno uči slovenščine, vendar pa se je z učenci pogovarjal le angleško. Bil je mnenja, da slovensko še ne obvlada dovolj in mu je bilo nerodno govoriti v našem jeziku. Ob prijetnem klepetu z našima gostoma in skodelici okusnega angleškega čaja je čas hitro minil. Obogateni z novimi jezikovnimi in kulturnimi spoznanji, so se učenci podali domov.

Prvič v vrtec

BESEDILO: JANJA LEVIČNIK PODRŽAJ

Mesec september je za vsakega izmed nas nekaj posebnega. Za nekatere se končajo počitnice, dopusti, otroci ponovno sedejo v šolske klopi, nekateri se prvič odpravijo v vrtec ... Tako so prvič prestopili prag vrtca otroci iz skupine »Murenčki« skupaj s svojimi starši. Začeli so z novim poglavjem v življenju, obdobjem prilagajanja, spreminjanja, novega ritma in novih navad, novih občutkov ... Odprl se je nov svet tako za otroke kot za starše in ob tem je pritekla marsikatera solza. Prvi dan bivanja v vrtcu smo preživeli skupaj s starši, potem pa smo se morali počasi privaditi na vsakodnevne ločitve od svojih staršev oziroma spremljevalcev. Nekaj dni nam je bilo zares težko, saj je bilo kar nekaj solz, a kmalu vedno več tudi smeha in veselja. Kljub temu pri nekaterih ob jutranjem slovesu še ne gre brez solz, marsikdo pa že veselo prikoraka skozi vrata naše igralnice. Vzgojiteljice se potrudimo, da tekom dneva pripravimo in poskrbimo za prijetno in zanimivo okolje, kjer se vsi dobro počutimo. Veliko se igramo, pojemo in plešemo, da nam dnevi minevajo čim lepše. Ob lepem vremenu se že odpravimo na kratek sprehod v okolico vrtca in jo raziskujemo.

Skupaj se trudimo, da bo leto, ki je pred nami veselo, spodbudno in igrivo! Sedaj pa veselo novim dogodivščinam naproti. Pošiljamo vam lep jesenski pozdrav!

Otroci iz skupine »Murenčki« z Janjo in Romanco

Pravi prijatelji

BESEDILO: MOJCA VOZEL

Po brezskrbnih počitnicah, polnih lepih dogodivščin smo se vrnil v vrtec, kjer smo se znova srečali s prijatelji. Drug drugega smo že močno pogrešali, saj se imamo med seboj zelo radi in se veselimo vsakega našega skupnega trenutka. Še posebej smo se razveselili novih prijateljev, ki so se nam pridružili v letošnjem vrtčevskem letu. Z njimi smo hitro navezali stik in vzpostavili prijateljske odnose. Radi se skupaj igramo in odkrivamo nove stvari. Kot pravi prijatelji si stojimo ob strani, prisluhnemo drug drugemu in si pomagamo. V mesecu septembru smo se veliko pogovarjali o prijateljstvu in odkrili, da je prijateljstvo res nekaj dragocenega. Prijatelji so tisti, ki se z nami igrajo, smeji, pomagajo, se ne tepejo ... in kar je najpomembnejše, da se imajo med seboj radi. **Vsak izmed nas je drugačen, edinstven in prečudovit, ki pripomore k našim skupnim neprecenljivim trenutkom, ki jih preživimo skupaj s prijatelji v vrtcu.** Tudi vam želimo, da so okoli vas pravi prijatelji, ki vam stojijo ob strani v vsakem trenutku in vas imajo radi.

Prijateljski pozdrav iz skupine Metulji z Mojco, Anjo in Klaro

Prijetni dnevi v skupini Žabice

BESEDILO: ANA GERČAR

V septembru smo spoznali našo novo igralnico Žabice, ki nam je nadvse všeč! Že zjutraj se združeni z otroki iz drugih skupin zgornjega vrtca srečamo pri igri, nato pa ostali odidejo po svojih igralnicah, mi pa ostanemo v Žabicah. Zjutraj skupaj preberemo pravljico, se pocrkljamo in zapojemo, skupaj spoznavamo družabne igre.

V tem mesecu smo praznovali dva rojstna dneva, pihali svečke ob novi torti, zaplesali in zapeli ter se igrali, igrali, igrali ...

Ob lepem vremenu smo se veliko gibali zunaj; na sprehodih smo upoštevali varno pot v prometu, pazili na hojo ob robu, hkrati pa opazovali spreminjajočo se naravo in mimoidoče živali, ki smo jih z veseljem pozdravili. Najraje smo se zadrževali na igrišču, kjer smo metali in lovili žoge, vozili samokolnice, se igrali na igralih in družili z drugimi otroki.

Prvi jesenski dan smo praznovali ob gibanju na igrišču – kotalili smo buče, jih vozili s samokolnicami, metali storže in še kaj drugega. Gibalno dopoldne smo nadaljevali še naslednji dan, tako nam je bilo všeč. Ob pravljici Velika skrivnost, avtorja Erica Battuta, smo spoznavali miškino skrivnost. Tudi mi smo kot miška posadili svojo skrivnost – jabolčne peške,

ki jih vsakodnevno spremljamo in opazujemo, kaj bo iz njih zrastle. Ob socialni igri prepoznavanja sadja smo s tipanjem skušali ugotoviti, kaj držimo v roki.

Ob vsakodnevem jutranjem pozdravu, ki je prav vsak dan drugačen in nekaj posebnega, se spoznavamo, opazimo in smo pozorni drug do drugega. Z različnimi likovnimi dejavnostmi še poglobljamo spoznavanje naših vsebin; pravljičice, iger in občutij.

Skozi opazovalne lončke se nam odpira nov svet drobnih živali in posebnosti določenih rastlin, ki jih z otroki z veseljem pogledamo. Z velikim zanimanjem smo že prihiteli v mesec oktober, ki nam bo prav tako ponudil velik spekter dogodivščin.

Srečanje rodbine Jerman

V soboto, 5. oktobra 2019, smo se srečali sorodniki rodbine Jerman - Tinetovi s Podstrani. Težko pričakovanega snidenja se je udeležilo 83 potomcev, kar je lepo število. Ogledali smo si cerkev sv. Martina v Moravčah ter ob prigrizku izmenjali novice iz različnih koncev Slovenije (Kranja, Moravč, Radovljice, Brežic).

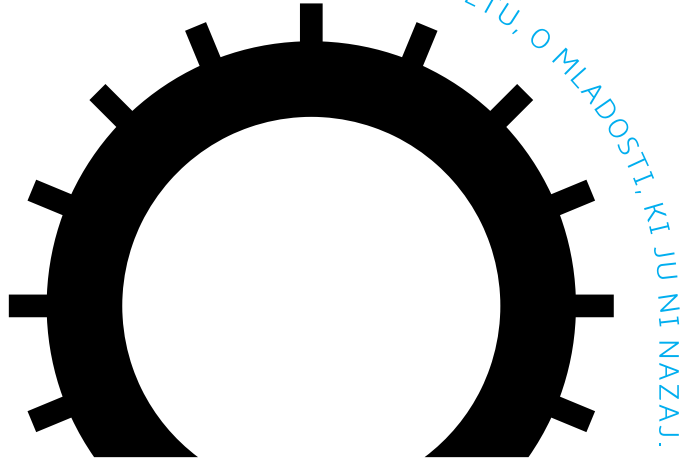
Skupno smo se odpravili na ogled rojstne hiše naših staršev, dedov, pradedov. Prijazno sta nas sprejela Jože in Ivanka Zupan ter popeljala po prostorih hiše, v kateri se je zibala zibka rodbine Jerman. Čustva, spomini, zavedanje in sprejemanje naše preteklosti je kot temeljni kamen na poti življenja vsakega posameznika. Druženje smo zaključili s kosilom v Gostišču Peterka, kjer je bila tudi predstavitev družinskega drevesa od leta 1872 do 2018.

Vsi smo si bili enotni, da je srečanje prineslo nova poznanstva, zavedanje, kako malo je potrebno, da se zblížamo in ponos, da izhajamo iz rodbine Jerman. Hvala vsem za zaupanje in udeležbo. **Daro - Martin Jančar**

Mlini na Moravškem – naša kulturna dediščina

TI, POTOČEK, KI GA ŽENEŠ, POJEŠ PESEM KOT NEKDAJ, O DEKLETU, O MLADOSTI, KI JU NI NAZAJ.

BESEDILO: MIRA SMRKOLJ

Evropska poslanka Ljudmila Novak
Fotografija: Bojana Dorič

Moravče so se vključile v projekta »Dnevi evropske kulturne dediščine« in »Tedna kulturne dediščine Slovenije« z raziskovanjem in razstavo z naslovom *Stari mlini ob Rači in Drtjijščici* v organizaciji Turističnega društva Moravče.

Vseh mlinov, ki bi sedaj sodili v moravško občino je bilo 27, 18 na Drtjijščici in 9 na Rači. Deloval je še Prosenčev, po domače tudi Tomažetov, električni mlin na Trznu. Stane Stražar je v knjigi *Moravska dolina* zabeležil 38 mlinov, ker je bila takrat razdelitev občin drugačna. Od vseh takrat in danes deluje le še Rotarjev – Maktajnarjev mlin. Članice TD Moravče smo na odprtju razstave 26. 7. 2019 obiskovalce podrobno seznanile v sliki in besedi, kaj je na mestih, kjer so mlini nekoč bili. Vrata Kulturnega doma smo ponovno odprli za ogled razstave od 1. 10. 2019 do 6. 10. 2019.

V tem času so si razstavo ogledali otroci iz VVZ Vojke Napokoj Moravče, učenci prvega triletja in 4. razreda iz OŠ Jurija Vege Moravč ter posamezniki, ki jih je tematika zanimala. Ob razlagi članic TD Moravče so spoznavali življenje nekoč in številne mline ob Drtjijščici in Rači. Ob maketah mlinov so nazorno videli, kako so mlini izgledali in kako so delovali. Ob odprtju smo imeli maketo Šimnovega mlina, ki jo je izdelal Stanislav Marolt. Ob zaključku Dni kulturne in naravne dediščine smo razstavljali maketo mlina, ki jo je izdelal Srečo Vidergar.

Maketa Šimnovega mlina
Fotografija: Bojana Dorič

Zaključna prireditev

V petek, 4. oktobra, je bila zaključna prireditev ob razstavi. V uvodu sta spregovorila svetnik Občine Moravče Stane Ravnikar in evropska poslanka Ljudmila Novak. Stane Ravnikar je pozdravil vse navzoče in pohvalil delo Turističnega društva Moravče, ki skrbi za ohranjanje kulturne dediščine. Ljudmila Novak je v svojem govoru poudarila, da so ji mlini zelo blizu, saj je kot otrok z očetom vozila žito v mlin z voli in ko sta čakala pred mlinom, je volom odganjala muhe. Tudi ko se je poročila v Moravško dolino, je rada z otrokoma hodila na sprehod ob Rači, med nekdanje mline. Napisala je tudi igro *Mlin na Rači*.

Večer so v kulturnem programu popestrili Brina Švarc, ki nam je zaigrala dve skladbi na violino, Mali zborček iz OŠ Jurija Vege z mentorico Barbaro Fale, ki je zapel 3 pesmi in Moški zbor KUD Tine Kos Moravče, ki nam je pod vodstvom Milana Kokalja zapel pesmi *Stari mlin*, *Oj, te mlinar* in *Pleničke je prala*.

Maketa mlina
Fotografija: Bojana Dorič

Dnevi evropske kulturne dediščine in Tedna kulturne dediščine Slovenije so potekali od 28. 9.–12. 10. 2019.

Mag. Zoran Poznič - minister - je zapisal: »Veseli me, da so Dnevi evropske kulturne dediščine prepoznani kot zelo odmevna akcija pod okriljem Sveta Evrope in Evropske komisije na področju kulture, saj sodeluje 50 držav podpisnic Evropske kulturne konvencije. V okviru spodbujanja zanimanja za varstvo kulturne in naravne dediščine se zvrsti kar 80 000 dogodkov, ki jih obiše več kot 30 milijonov obiskovalcev. Tudi Slovenci se pridružujemo iniciativi in poleg dni organiziramo še teden kulturne dediščine, nacionalni medresorski projekt, v katerega so vključene tako rekoč vse generacije, skorajda vsi slovenski kraji.«

O mlinih iz prve roke

V veznem besedilu smo se še enkrat spomnili na vse mline ob Drtijščici in Rači, podrobneje pa smo predstavili spomine Elke Cerar, ki je nekoč živel v Pukelčevem mlinu, Olge Omahna, ki je živel v Majcetovem mlinu in Elke Pirc, ki je bila nekoč doma na Vidmu pri Lukovici in so vozili mlet žito v Mohorjev mlin.

V tistih časih je samo dober mlinar lahko preživel, saj so kmetje imeli dovolj mlinarjev na izbiri. Žito so prinašali bližnji v mehovih, iz Črnega grabna pa so žito vozili. Takrat je bil za nošnjo značilen meh iz ovčje kože, ki so ga nosili na ramah ovit z vrvjo, s štrikom, ki je služil za naramnice. V poletnem času se je žito pralo, v zimskem pa samo ravnalo (prevetrilo). Moka je bila zato lepša. Tudi mlinski kamen je bilo potrebno vzdrževati, da je bil pravilno oster in tudi vsipanje žita je bilo pomembno. Mlinarji so pri svojem delu uporabljali pripomočke kot so: lopar, grebla, vevnica, mernik in rešeto ...

Elka Cerar

Velikokrat so bile poplave. Voda je skozi mlin najprej pritekla v vežo, zato so domači velikokrat govorili drug drugemu: »Poglej, če je v veži že voda!« Voda jim je odnesla drva, gnoj, kupe mrve. Če je voda pritekla v hišo, so se tla sušila dolgo časa. Poden, deske na tleh so menjavali na tri leta, ker je spodaj vse zgnilo. Stekla, šipe na oknih so bila zamrznjena vso zimo. Tudi kolesa so bila zamrznjena. Mlinar je s sekiro sekal led s koles, da je pognal mlin ...

Olga Omahna

Ko si prinesel žito v mlin in ga oddal v mletje, so te povabili v hišo in ti postregli. Šel si v sobo, v kateri je bila peč. Tam si se usedel in včasih, če si prinesel malo žita, si kar počakal, da ga je mlinar zmlel, ali pa je ta naročil, kdaj lahko prideš ponj. Postregli so ti s kosom kruha in »nekaj za popiti« - z jabolčnikom, šilcem sadjevca, pozimi pa s čajem. V mlin niso spuščali. V sobi in okoli hiše so imeli zelo pospravljeno.

Kdor je žito pripeljal z vozom, se je ustavil v Dvorjah Pr' Kaps in iz mlina so prišli po žito. Tudi moko so prinesli ob dogovorjenem času do Kapsa. Tako stranki ni bilo treba hoditi do mlina navzdol ali nesti moko navzgor. Tudi to je sodilo k privabljanju strank ...

Elka Pirc

Za zaključek je v imenu predsednika društva, ki je bil zaradi bolezni odsoten, Dani Jančar, članica UO TD Moravče pohvalila delo celotnega tima, izpostavila pa raziskovalke na terenu: Anko Sodec, Miro Smrkolj, Mileno Kosmač in sebe – Dani Jančar in najbolj zaslužna pri postavitvi razstave Bojano in Bojana Doriča s strokovno svetovalko Nino Dorič Majdič.

Poudariti moram še, da je bilo poleg odraslih obiskovalcev na obeh prireditvah veliko otrok, ki so pokazali veliko zanimanja za mline, kar nas je dodatno razveselilo. Enako je bilo na dnevih ogledov z vrtcem ali šolo.

Mlini so odropotali v zgodovino. A kot se zdi, bodo še dolgo ropotali v pogovorih med ljudmi.

Lukov mlin
Fotografija: Mira Smrkolj

Križev mlin
Fotografija: Mira Smrkolj

Lesjakov mlin
Fotografija: Mira Smrkolj

Majcetov mlin
Fotografija: Anka Sodec

Spomin na prvo bitko na Moravškem

BESEDILO: VOJKA REBOLJ, FOTOGRAFIJA: PETER JANEŽIČ

V soboto, 21. septembra, je Združenje borcev za vrednote NOB Moravče pripravilo spominsko slovesnost na Mohorju pri spomeniku, namenjenem prvi bitki na Moravškem. To bitko pred osemindesetimi leti natančno opisuje knjiga Pomniki NOB v domžalski občini. Letošnja spominska svečanost je privabila lepo število praporov iz združenj: Trzin, Ljubljana, Litija, Lukovica, Zagorje, Mlinše, Združenje Sever in seveda domačega, ki ga nosi mladi Kveder. Igranju pihalne godbe se je v nekaterih pesmih pridružil kvartet Krt, ki je navdušil s petjem več partizanskih pesmi. Obiskovalci vedno radi prisluhnejo tudi osnovnošolcem. Iz Osnovne šole Jurija Vege se je svečanosti na Mohorju udeležila mentorica Sanja Podgornik z učencema 6. c razreda Aljo Stegnar in Majem Urankarjem. Recitirala sta odlomka iz Jenkovih Obrazov. Kajuha je recitiral Matjaž Barlič. Lepo je bilo partizansko pesem slišati tudi v izvedbi mlade Brine Švarc na violini in v spremljavi Dominika Krta na harmoniki, ki se je na tej prireditvi večkrat oglasila. Saj je znano, da je bila često zvesta spremljevalka partizanov za spodbudo prav harmonika. Tudi mladi Lovro Levačič je prireditev suvereno povezoval. Slavnostni govor je pripadal tokrat podpredsedniku Zveze združenj borcev za vrednote NOB Slovenije Marjanu Križmanu. Prisotne je nagovoril tudi predsednik moravškega združenja Martin Rebolj, ki je skupaj z Marjanom Križmanom in svetnico Brigito Barlič položil venec k spomeniku. V imenu Občine je prisotne pozdravil Stane Ravnikar. Take spominske prireditve so namenjene temu, da se vojnih grozot nikoli ne pozabi. Zdi se prav, da se taka spominska srečanja končajo tudi z druženjem, ki ljudi zbližujejo.

Novo na področju ZB za vrednote NOB

O Obveščamo, da smo v Združenju borcev za vrednote NOB Moravče pridobili »status nevladne organizacije v javnem interesu«. Konec septembra smo na volilni seji Glavnega odbora ZZB za vrednote NOB Slovenije v Ljubljani izbrali novega predsednika zveze, tovariša Marjana Križmana, ki je ob izvolitvi napovedal pripravo novih programskih usmeritev.

Svetniki NSi dejavni pri pripravi osnutka proračuna 2020

BESEDILO: OO NSI MORAVČE

Komaj so šole odprle svoja vrata, pa se že bližajo t. i. krompirjeve počitnice. Zaenkrat je jesen lepa in ponuja obilo možnosti za izlete v naravo. Dobro je obiskana tudi sprehajalna pot ob Drtiščici, ki je postala pomembna točka za sprehode Moravčanov, kar nas zelo veseli. Mlado in staro, pa še hišni ljubljenci, se sprehajajo ob potoku ter krepijo svoje zdravje in povezanost. Brez odgovornega in okolju prijaznega vedenja vseh pa seveda ne gre. Prav je, da Občina še naprej skrbi za urejenost in varnost poti; v sodelovanju z ustreznimi državnimi institucijami pa tudi za temeljito ureditev brežin.

V oktobru se bo na občinskem svetu v prvem branju sprejemal proračun za leto 2020. Svetniška skupina NSi je bila zelo aktivna pri snovanju osnutka tega najpomembnejšega dokumenta, ki ga sprejema Občinski svet. Predlagali smo kar nekaj investicij, ki bodo na različnih področjih izboljšale in obogatile življenje v naši občini.

Trudimo se v ospredje postavljati ljudi – občane, ki upravičeno pričakujejo, da bodo slišani in da bodo, kolikor se da, upoštevane njihove življenjske potrebe. Seveda noben, še tako dobro in uravnoteženo sestavljen proračun, ne more (naenkrat) ustreči vsem željam in predlogom. Svetniki NSi si bomo prizadevali, da bo skrb za občane in njihove upravičene želje, vedno ostala prednost pri odločanju in ravnanju lokalne politike. Upamo, da bomo v tem prizadevanju še naprej imeli tudi posluh in modro politično ravnanje vodstva občine, ki bo s strokovnimi rešitvami našlo tudi primerne poti za reševanje drugih občutljivih perečih problemov.

Graditev kulture sožitja, razumevanja in sodelovanja ima prednost pred raznobarnimi politikami, tudi če ima kdo še tako prav. Politika je delo za skupno dobro vseh, ki smo udeleženi v življenju lokalne skupnosti. Zaupanje, ki ga gradimo izvoljeni predstavniki v občinskih organih, pa se izkaže prav v uresničevanju upravičenih pričakovanj po kakovosti življenja ljudi in uravnoteženem razvoju kraja.

NSi

Rožnati oktober 2019 – Europa Donna Slovenija

BESEDILO: BRANKA BIZJAN, FOTO.: BRANKA BIZJAN in FRANCI KOS

Rožnati oktober je mednarodni mesec osveščanja o raku na dojki, ki je najpogostejša oblika raka pri ženskah. V Sloveniji za rakom na dojki vsako leto zbolijo okoli 1300 žensk in do 15 moških, umre skoraj 400 žensk in do 10 moških.

Ena od oblik osveščanja o rednem pregledovanju dojk in odzivanju na preglede z mamografijo je ovijanje dreves v rožnate šale. Moravške rokodelke že več let sodelujejo v tej akciji. Izdelale so dolge rožnate šale, s katerimi ovijajo drevesa v Moravčah.

Letos so ovile drevesa pred občinsko stavbo, kjer jim je na pomoč priskočil župan, dr. Milan Balažič in predvsem ženski del občinske uprave. Drevesa pred cerkvijo so ovile ob pomoči župnika Kancijana Čižmana, nato pa so v rožnato odele še drevesa pred gostilno Jurka in v centru Dešna.

Vsem želimo, da poskrbite za svoje zdravje. Rokodelke bodo tudi naprej pridno kvačkale, lahko se jim pridružite in ovijete drevo tudi v vašem kraju.

V parku pred cerkvijo je rokodelkam pri okrasitvi pomagal župnik Kancijan Čižman. Sicer so drugod na različne načine obeležili rožnati oktober.

V gosposki obleki proti raku na prostati

BESEDILO: TATJANA ČOP, FOTOGRAFIJA: GENTLEMAN'S RIDE

Zadnjo nedeljo septembra se je kolona skoraj dvestotih motociklov odpravila iz Ljubljane v Kamnik. Opaženi so bili ne le zaradi številčnosti, pač pa predvsem zaradi prav posebnega, starodobno elegantnega videza voznikov/voznic.

Dobrodelnost v boju proti raku

Dobrodelno druženje v gosposki obleki in z ustreznimi motocikli poteka pod angleškim imenom »Distinguished Gentleman's ride«.

V svoji izjavi za javnost so med drugim zapisali: »Gentleman je moški plemenitih lastnosti in uglednega vedenja. Gentleman se zaveda nevarnosti življenja in skrbi za svoj stas. Definicija gentlemana pa so pravzaprav gospodje, ki se vsako zadnjo nedeljo v septembru, sedaj že sedmič zapored, odpravijo v prefinjeni obleki in s prefinjenimi motocikli po poti od Ljubljane do Kamnika. Prav zaradi svojega videza pritegnejo prenekatero poglede. To je tudi namen, saj želijo s svojim stasom in glasom opozoriti na moške bolezni, predvsem na razširjeno bolezen raka na prostati. Do svojega 75. leta starosti za rakom prostate zbolijo vsak peti moški, ob primerni preventivi pa je bolezen ozdravljiva in tu nastopijo dobrodelni motoristi.«

Istočasno se je v več kot 90 državah in na več kot 700 mestih zbralo več kot 130 tisoč voznikov motociklov in po podatkih, dostopnih do trenutka objave izjave za javnost, so po vsem svetu zbrali 5,5 milijona dolarjev, ki jih donirajo ustanovam za raziskave rakavih obolenj.

V Sloveniji so ugledni gospodje v enem dnevu zbrali skoraj tri tisoč evrov.

V kolikor želite več izvedeti o dobrodelni akciji ali se jim celo pridružiti prihodnje leto, obiščite njihovo spletno stran **www.gentlemansride.com**.

Drugi Festival slovenskih sirov

BESEDILO: BRANKA BIZJAN, FOTOGRAFIJA: SEAD ĆURAK IN VIDA HABJANIČ

Na svečanem odprtju Festivala se je predsednik Združenja kmečkih sirarjev Slovenije zahvalil vsem članom združenja za sodelovanje in podporo, govorcem pa namignil, da si bo zapisal obljube, ki so jih izrekli med pozdravnimi nagovori.

Na kmetijah so že od nekdaj iz mleka izdelovali smetano, skuto, sir, mohant, trnič in morda še kaj. Ko so imeli več viškov mleka, so se organizirali v zadruge, kjer so mleko predelovali v sir. Morda je našim občanom manj znano, da je v Zadržnem domu (bivša občinska stavba) delovala sirarna, ki je med prvo in drugo svetovno vojno dobila najvišje priznanje v Jugoslaviji za Moravško gaudo, kar nam pove, da je bila mlečna proizvodnja na Moravškem vedno prisotna.

Silvo Grilj iz Velike vasi je med tistimi, ki želijo obuditi sirarsko tradicijo na Moravškem. Veseli bi bili, da bi zametki proizvodnje sira v Veliki vasi in Dešnu spodbudili tudi druge, ki bi se lahko združili in okuse Moravške doline ponudili potrošnikom.

Med obema svetovnjima vojnama je naša občina prejela najvišje priznanje tedanje kraljevine za Moravško gaudo.

Lansko leto so slovenski kmečki sirarji praznovali dva-seto obletnico uspešnega povezovanja in organizirali 1. Festival slovenskih sirov, ki je požel izjemen uspeh. Tako se je letos, 1. oktobra na Brdu pri Kranju ponovno zbralo trideset sirarjev, vključenih v Združenje kmečkih sirarjev Slovenije in nekaj večjih mlekarn, ki prisegajo na tradicionalno izdelavo sirov izdelanih iz lokalnega mleka.

Prestižni siri v prestižnem okolju

Ta praznik slovenskih kmečkih sirarjev je tako postal tradicionalen in se bo odvijal vsako leto prvi torek v oktobru. Takrat si bodo sirarji vzeli čas za poseben način praznovanja – s promocijo svojih sirov širši javnosti, obenem pa se tudi družijo, za kar jim sicer ne ostane veliko časa. Na ogled in za pokušino na stojnicah so ponudili skoraj sto različnih vrst sirov. Največ sirov je bilo narejenih iz senenega in surovega mleka. Mnogi med njimi so imeli dodatke zelišč

K odmevnosti festivala seveda veliko prispevajo novinarji. Letos je bila medijska pokritost odlična.

ali žlahtnih plesni, bili so različno starani in bogastvo okusov je bilo resnično veliko. Za prigrizke na osnovi krompirja in sirov je poskrbelo gostišče Resje v Nemškem Rovtu pri Bohinju, ki slovi po jedeh iz lokalnih sestavin. Sirarji so povedali, da se z vztrajnim delom in izobraževanjem da preživeti tudi z butično proizvodnjo sirov, torej takšno, ki ne temelji na velikih količinah.

Osnovni cilj festivala je ozaveščanje o prednostih in kakovosti kmečkih sirov in spodbujanje k nakupu le-teh. Na odprtju so si bili vsi govorniki enotni, da je potrebno podpirati proizvodnjo slovenskih sirov na tradicionalen način, kakor tudi nuditi pomoč pri različnih načinih trženja. Potrebo po dejanski podpori pri trženju je poudaril tudi predsednik Milan Brenc. Za prijetno vzdušje je poskrbel duo Bakalina iz Čadrga – vasice nad Tolminom, ki je znana kot zibelka slovenskega sirarstva. Pevec Jani Kutin in Renata Lapanja na harmoniki sta izvedla nekaj hudomušnih pesmi v tolminskem narečju.

Festivalska trgovinica je vabila s skoraj devetdesetimi različnimi siri, ki so imeli eno skupno lastnost – vsi so bili odlični!

Mali šmaren v Pečah zaznamovan z dvema dogodkoma

Besedilo: Bernarda Mal, Foto: Sabina Barlič

Nedeljsko sveto mašo je 8. septembra daroval novomašnik Vito Urbanija, ki so ga v svojo sredo sprejeli z vzklikom bod pozdravljen novomašnik. Vse je obdaril s preprostim nagovorom – pridigo in novomašnim blagoslovom. Za to pa je prejel obljubo, da ga bodo župljani župnije Peče spremljali v molitvi, da bi uspel izpolniti načrte, ki jih ima Gospod z njim.

Popoldan so se krajanje Peč in Avbeljnovi zbrali ob njihovi kapeli, ki je po več desetletjih znova zasijala s kipom sv. Ane in male Marije ob njej, ko jo Ana poučuje in vzgaja ob knjigi vseh knjig. Prenovljena je celotna kapela in vabi, da bi se po stari navadi ob njej zaustavili, postali in se priporočili sv. Ani za srečen porod, za uspešnost žen in vdov in za vse drugo, kar nas vznemirja. Sv. Ana pa bo gotovo vesela tudi vsakega pozdrava in iskrene zahvale. Hvala Albinu, Francki in Binetu Prašnikar za odločitev in izvedbo prenove kapele in postavitve novega kipa, ki bo ne le še en pomnik kulturne dediščine, temveč tudi opomnik žive vere.

Iz Zeliščarske sekcije Društva upokojencev

Besedilo: Vojka Rebolj

Dvajseto obletnico Zeliščarske sekcije je še imela na skrbi vodja in mentor Elka Cerar, ki je ob tem lepem dogodku že izrazila željo, da bi vodenje predala mlajšemu kadru. Njeno željo so članice in člani spoštovali ter izvolili novo mentorico in vodjo, dosedanjo prizadevno članico Joži Smole Peterka. Prepričani smo, da bo nova vodja in mentorica sekcijo dobro usmerjala in vodila. Elki Cerar gre velika zahvala, da je znanje delila s sekcijo, ki jo poznajo in cenijo širom Gorenjske in še dalje.

Ob objavi članka Dvajset let sekcije zeliščarjev v prejšnji številki Novic iz Moravske doline sta bili pomotoma izpuščeni dve članici: Metka Lavrač in Olga Vidregar. Navedli smo tudi,

da je bil Ivan Koderman vodja, v bistvu pa je bila to že takrat Vlasta Vresk, Ivan Koderman pa je bil mentor.

Z veseljem lahko omenimo, da se članstvo sekcije širi. Bi se vključili tudi vi?

Velika skrivnost in dobrodošla jesen

Besedilo: Eva Kocjan; Fotografija: Gregor Klopčič

Minilo je prijetno in igrivo poletje in prišel je september. Skupina Medvedki je zakorakala v novo vrtčevsko leto skupaj z novim članom. Prve dni smo se spoznavali in kmalu je postal del nove ekipe. Vsak dan smo starejši, bolj razigrani in navihani. Dan začnemo z nasmehom na obrazu in se spopadamo z vsakodnevnimi izzivi. Po navdihu knjige meseca (Velika skrivnost, E. Battut) smo na vrtčevskem igrišču posadili skrivnost.

Mesec september je minil v znamenju pričetka jeseni in enakonočja, ki smo ga obeležili z Jesenskimi igrami brez meja. Slednje so potekale na igrišču, kjer so bile pripravljene različne postaje. Otroci so uživali v prevažanju buč s samokolnico, prenašanju koruze in kotaljenju buč. Sedaj pa se že veselimo novih dogodivščin in vam pošiljamo en velik medvedji objem.

Ena, dva, tri, pomagamo si mi!

Besedilo: Vida Rokavec in Neža Urankar

Petek, 25. septembra je bil za otroke iz skupine Žogice in Miške prav poseben dan.

Lep sončen dan smo izkoristili za skupno preživljanje časa na svežem zraku. Prijazno smo za roko prijeli naše vrtčevske malčke in jih z roko v roki pospremili na raziskovanje naše čudovite okolice okoli vrtca. Ponosni smo bili na to, da smo lahko prevzeli odgovornost in skrb za naše najmlajše prijatelje. Z našimi najmlajšimi smo vzpostavili prijateljski odnos in skupaj preživeli lep sončen dan.

Zagotovo se bomo v prihajajočih dneh še kdaj odpravili na skupni sprehod z otroki iz oddelka Miške in jim tako popestrili dopoldneve v vrtcu.

Ob 44. srečanju Medobčinskega društva invalidov Domžale

BESEDILO in FOTOGRAFIJA: VERA VOJSKA

Letošnji začetek septembra je bil že 44. leto v znamenju Medobčinskega društva invalidov Domžale, ki vsako leto v Športni dvorani Domžale pripravi prijetno srečanje ob prazniku invalidov s kulturnim programom.

Kdor le more od 1310 članov in članic, pride na srečanje, ki za marsikoga od njih pomeni eno izmed najprijetnejših doživetij v posameznem letu, pomeni pa tudi priložnost za zahvalo vsem prostovoljcem, ki s številnimi aktivnostmi pomagajo invalidom in krepijo niti tako med društvom, kot med posamezniki v vseh občinah, ki jih pokrivajo: Domžale, Lukovica, Mengeš, Moravče, Trzin. S svojimi obiski, iskrenimi besedami, toplimi stiski rok, tudi objemi in presenečenji v obliki priložnostnih daril v vseh vaseh, krajih, poskrbijo, da invalidi ne ostanejo brez najnujnejše pomoči. Posebno skrb namenjajo preventivnim dejavnostim, v osrčju njihovega prizadevnega dela pa so predvsem najstarejši in najtežji invalidi, ki so še posebej hvaležni za pomoč.

Pester kulturni program

Na srečanju je v slovesnem govoru problematiko invalidov opisala predsednica Medobčinskega društva invalidov Domžale Vida Perne in opozorila tako na problematiko posameznih invalidov kot financiranje društva, ki bi bilo ob večjih finančnih sredstvih – tudi iz posameznih občin, lahko še bolj uspešno. Prisotne so pozdravili tudi župani oz. podžupani občin, ki jih pokriva društvo, med njimi tudi podžupan Občine Moravče Stanislav Ravnikar, ki je invalidom čestital ob prazniku in jim izročil pozdrave župana dr. Milana Balažica.

V prijetnem kulturnem programu srečanja, ki ga je vodila Karin Lisjak, so sodelovali glasbeni bend iz bivalne enote Naša hiša; Ženski pevski zbor v

okviru Medobčinskega društva invalidov Domžale pod vodstvom Erike Rode, Banda citrarska iz Ihana, s katero je prepeval Klemen Torkar in ena najbolj znanih slovenskih pevk Tanja Žagar, za veselo razpoloženje pa je poskrbel ansambel Javor.

Moravški člani so razpršeni v petdesetih vaseh

Ob koncu pa še nekaj besed o delu društva na območju občine Moravče. Za včlanjene invalide iz 50 vasi skrbi Ivan Rems. Njegov okoliš je zelo razdrobljen, saj se vasi nahajajo po celotnem okolišu občine. Vsakega člana Medobčinskega društva invalidov Domžale na območju občine Moravče obiščejo dvakrat letno. Nekaj težav ima prostovoljec v zimskem času – zaradi dostopnosti do posameznih vasi. Člani in članice iz občine Moravče so se tudi letos udeležili ohranjanja zdravja v Moravskih toplicah. Društvo je sofinanciralo okrevanje tistim z nizkimi pokojninami in težkim invalidom. Vsi sodelujejo v osmih socialnih programih, največ v programu Preprečevanje in blaženje socialnih in psihičnih posledic invalidnosti. Člani so redno seznanjeni s programi dela društva, saj prejmejo koledar z aktivnostmi. Posebno skrb namenjajo invalidom ob novem letu, v okviru skrbi za vse invalide, pa socialno ogrožene obdarujejo s paketom s hrano.

Učenje ima svoj začetek in nikoli konca

BESEDILO: DRUŠTVO LIPA

»Ker so vse dejavnosti in programi našega društva namenjeni dejavnemu in kakovostnemu preživljanju prostega časa, bomo veseli, če se boste tudi v šolskem letu 2019/2020 vključili v katerega od dvajsetih programov,« lahko preberemo v povabilu Marjana Ravnikarja, predsednika Društva Lipa, Univerze za tretje življenjsko obdobje.

Univerza je v svojih prostorih v Domžalah, na Ljubljanski cesti 58, letos že triindvajsetič odprla svoja vrata vsem, ki bi želeli obogatiti svojo jesen življenja z novimi znanji, predvsem pa s prijetnimi trenutki, v njihove študijske programe pa so povabljeni tudi brezposelni. V številne študijske programe se lahko vpišete ne glede na stopnjo formalne izobrazbe, pomembne so vaše želje, vaši interesi, morda tudi

uresničitev sanj, za katere v delovnem obdobju vašega življenja ni bilo časa.

Veliko možnosti izbire

Zvpisi so začeli 9. septembra 2019, medtem so pripravili tudi dan odprtih vrat, ki je vsem zainteresiranim ponudil možnost podrobnejše seznanitve z vsebino študijskih programov in oblik izobraževanja, pa tudi priložnost pogovora o primernosti posameznega programa glede na interes in želje bodočih študentov ter študentk. Ti so si pri svojih odločitvah lahko pomagali – in si še, s posebno brošuro s predstavitvami študijskih programov. Brošura je še vedno na voljo v knjižnicah v občinah, na območju katerih deluje Društvo Lipa.

Med številnimi študijskimi programi lahko bodoči slušatelji izbirajo med jezikovnimi: angleščina, nemščina, italijanščina, francoščina, španščina, ruščina in kitajščina; velik izbor ponujajo programi na področju kulture in ustvarjanja: pevski zbori, igranje na citre in kitaro, keramični krožek, likovno izobraževanje, klekljanje, gledališka delavnica, orientalski ples, skupinski ples in qigong, posebej pa izpostavljam literarni krožek. Bogata kulturna dejavnost pomembno prispeva k bogatemu kulturnemu življenju v občini in tudi izven nje (prireditve, koncerti, literarni večeri, zbornik ...). S področja splošnega izobraževanja omenimo: geografijo, umetnostno zgodovino, zgodovino in kulturo tujih ljudstev, etnologijo, čedalje bolj popularno zeliščarstvo, mogoče pa se je vključiti tudi v spoznavanje področja svetovne religije in verstva, starejši pa kažejo tudi poseben interes za vključitev v računalništvo (sodelovanje s Srednjo šolo Domžale). Lahko pa izbirate tudi med logiko, zabavno matematiko, bontonom, športno meditacijo, pohodništvom, kolesarstvom, jahanjem, jogo, telovadbo, znanji s področja uporabe defibrilatorja, novostmi v cestnem prometu. Študij bogatijo strokovne ekskurzije, potopisna predavanja, tematski večeri, debatni klub, mediacija in pogovori. Veliko študentov in študentk v tretjem življenjskem obdobju pridno sodeluje pri bralni znački v slovenščini in tujih jezikih, na področju humanitarne dejavnosti pa v okviru društva Lipa deluje ena najbolj znanih skupin za izdelavo punčk za Unicef. Poseben poudarek dajejo tudi predstavitvi ustvarjalnosti posameznih skupin širši javnosti (prireditve, razstave, delavnice ...)

S septembrom vpis v letošnje že 23. študijsko delo ene najuspešnejših univerz za tretje življenjsko obdobje v Sloveniji še ni končan, vabljeni tudi med šolskim letom, da med številnimi programi poiščete tistega, ki bo – posebej vam – popestril vašo jesen življenja. Več informacij lahko poiščete na spletni strani: <http://drustvo-lipa.si/>

Pisma bralcev

Rubrika *Pisma bralcev* je namenjena vsem, ki želite s predlogi, pobudami in kritičnim razmišljanjem izboljšati ali popestriti življenje v občini. Namenjena je tudi javnim vprašanjem občinski upravi, kadar gre za teme, zanimive za širši krog bralcev. Preko pisem bralcev lahko javno postavite vprašanja ali predloge glede samega časopisa. *Pisma bralcev* ne smejo biti žaljiva in zlonamerna. V kolikor gre za vprašanje, naslovljeno na javno osebo ali ustanovo, je objava omejena na dva zapisa z vsake strani na posamezno temo. Teksti naj praviloma ne presegajo 3500 znakov s presledki. *Pisem bralcev* ne lektoriramo in ne popravljamo slogovno. Opravimo samo osnovni pregled teksta in popravimo le tipkarske napake.

Pismo županu

Priznam. Nisem šla na prvi krog volitev. Ker se mi je zdelo neverjetno, da lahko zmaga nekdo, ki me s svojimi pompoznimi in puhlimi besedami spominja na Donalda Trumpa. Žal sem se zmotila.

Spoštovani Milan Balažič! Vikala vas bom, ker tako veli bonton. Ampak od tega vikanja ni niti malo spoštovanja. Kar ste naredili moji občini, vam žal ne morem oprostiti. Dolgo časa sem razmišljala in gledala in brala. Nikoli se še nisem izpostavila. Ampak v meni vam je uspelo vzbuditi bes in gnus. In ja moj oče je zaposlen v Termitu in sem dobivala Termitovo štipendijo. Kar pa niti malo ne vpliva na moje razmišljanje, ki je povezano izključno s tem, da moja občino vlačite po medijih in iz nas delate cirkusante.

1. Delam terensko delo. Kamorkoli pridem in nazadnje je bilo to v Tolminu!, me vprašajo od kje sem. Vedno s ponosom povem, da iz Moravč. Že kakšnega pol leta ne dobivam več vprašanja v smislu "a to je tam kjer je Primož (Peterka)", ampak samo še "a to je tam, kjer imate zastrupljeno zemljo." S svojim nastopaštvom in videoposnetki vam je uspelo Moravče narediti "slavne" po vsej Sloveniji.

2. Kako si upate naslavljati svoje mnenje, ki ga delite v medijih, kot mnenje občanov Moravč? Moje mnenje se niti v piki ne sklada z vašim in nimate pravice, da me kot občanko Moravč vključujete v svoje pompozne videoposnetke in zapise.

3. Nikoli, ampak res nikoli nisem in ne bom trdila, da se v Termitu dogaja vse prav in da ni napak. Ampak, da se greste takšno javno pranje umazanega perila s podjetjem, kjer služi kruh toliko Moravčanov, vas je lahko sram! Uredite zadeve, postavite se zase in za okolje, ampak ne na način, da sramotite mene, mojo občino in občane Moravč, ki vas ne podpiramo!

4. Prosim prenehajte s svojimi videi. (Vir: Vaš Facebook profil, dne 17. 9. 2019) Ste ogledalo občine. Sram me je in ni samo mene. In prosim razložite kaj so to "zelena delovna mesta"?

5. Na mesto varuha pravic občanov ste postavili nekoga, ki

je vaš podpornik, ki je bil pod prejšnjim vodstvom podžupan in je kandidiral na Listi Martina Rebolja. Kakšna je njegova izobrazba? Varuh naših pravic kot občanov NE MORE biti nekdo, ki se pač v prostem času ukvarja s problematiko občanov. Da sploh ne komentiram njegovega pisma v zadnji številki Moravških novic. Menda je že slišal za besedo OBJEKTIVNOST?

6. Vedno poudarjate napake bivšega župana, nekateri pa marsikaj vemo o vašem obnašanju v preteklosti in tudi pred volitvami. Časnik Delo je na koncu vašega portreta, dne 11. 6. 2014, precej nedvoumno zapisal: "Oman je Sloveniji ponujal krvavo zemljo. V zameno je pričakoval malenkostno uslugo, slovenski potni list. Krvava nafta za slovenski potni list." Kdor si bo zadevo želel prebrati, bo že našel članek. A ne bom se spuščala v te stvari, ker niso tema za obdelovanje, poleg tega je moja težava z vami trenutno povezana samo z vašim županovanjem. Ampak pred kritiziranjem, si postavite ogledalo. In v svojih rednih pismih v Novicah povejte še kaj drugega, kot samo kaj se je do zdaj naredilo narobe.

7. Kje ste bili zadnjih 20 let? Termit se ne dogaja zadnje leto. In najlažje je priti, popljudati sistem in se predstaviti kot rešitelj vsega in vseh. Če bi vam res bilo tako mar za nas kot to povsod poudarjate, bi prišli prej in zadeve rešili kot se rešujejo. S sodelovanjem in ne s pompoznimi videi, klicanjem nepokorščine in blatenjem sistema.

8. Vaše besede so "lepota je obraz smrti." (Vir: Nova24TV, dne 14. 1. 2019) Ne kupujte mene in občanov, ki vam slepo ne sledimo z novimi plakati in zastavami. In ne govorite o turizmu v Moravčah. Uničili ste ga 2. 12. 2018, ko ste postali župan.

9. Nov avto? Čemu? Suzuki Vitara je bila kupljena v zadnjih dveh, treh letih. Potrebujete nov avto? S katerim se vozite do doma in po svojih osebnih opravkih, čeprav je to pravzaprav last občine in s tem občanov?

10. LIM (Spoštovana Ljudska iniciativa, če uporabljate kratico LIM, verjetno M označuje Moravče, zato ne potrebujete poleg zapisovati LIM-Moravče) je na svojem Facebook profilu, dne 17. 8. 2019, objavila zapis Nacionalnega inštituta za zdravje, kjer so zbrani podatki o zdravju občin. Poudarjate raka na črevesju, astmo in bolezni dihal, kjer smo glede na regijo in Slovenijo čisto v povprečju, celo pod njim, medtem ko vas ne skrbi da smo med slabšimi občinami na področju prometnih nesreč, ki so posledica alkohola? Da je pomoč na domu v naši občini krepko pod povprečjem?

Toliko o tem na kratko. In da še poudarim. Nisem za in nisem proti. Tudi preteklo županovanje je imelo svoje negativne plati. Ampak povsem iskreno pa povem, na drugi krog volitev sem šla, ker sem bila PROTI vam in ne ker bi bila za g. Rebolja.

In lahko bi nadaljevala, vendar se ne bi želela spuščati v drobovje vaših nesmislov in nebuloz, kjer ste vrtcu Vojke Napokoj zavrnili nakup novih barvic in flumastrov, ker za to ni denarja. Ker ste odsvetovali nastope učencev na prireditvah. Ker zavajate kaj vse ste vi uredili in kako se v preteklosti ni delalo nič. Ker ne znate sodelovati in nas združiti, ampak samo kritizirate, zavajate in sramotite svojo občino. Kjer smo živeli že kar nekaj časa pred vašim županovanjem in kjer vas, vsaj nekateri, nismo prav nič pogrešali.

Neža Peterka

Odgovor na pismo Neže Peterke

Spoštovana gospodična Neža,

Najprej Vam želim izraziti svoje načelno spoštovanje. Spoštujem vse ljudi, tudi tiste, ki se z menoj ne strinjajo. Želim namreč dvigniti politično kulturo, kjer sta strpnost do drugače mislečih in dialog dva temeljna kamna. O Vas bodo sodili bralke in bralci, sam pa lahko rečem le to, da so vaše besede skrajno nekulturne, nepremišljene in grobe. Res klavrn začetek Vaše »javne« kariere, ki se ga boste kmalu sramovali. Pravite, da v Vas zbuja bes in gnus. Naj Vam povem, da za župana nisem kandidiral, da bi bil všeč vsem. Ljudem sem predstavil svoj program, ki je dobil večinsko podporo. Ljudje so odločili in temu rečemo demokracija. Žal, Vas nisem prepričal in prav je, da ste proti. S tem nimam nobenih težav. Imate vso pravico, da ste proti, ne vem pa, če vam ta daje tudi pravico, da me blatite in žalite. Pa nič za to, tega sem vajen.

Zdaj pa k tistemu delu Vašega pisma, ki je vreden odgovora. Začniva s Termitom.

Če Vas dobro razumem, bi morali še naprej molčati, pustiti stvari takšne kot so, nemo prenašati, da nas z nevarnimi snovmi zastrupljajo in tiho umirati. Sploh veste, koliko je raka v štirih vaseh okrog deponije Drtija? Koliko je otrok s silikozo? Veste, kako je, ko Vam od raka umre devetletna deklica? Draga Moravčanka, je prav, da največji lastniki Termita, od katerih nihče ni iz Moravč, bogatijo na račun zdravja moravških ljudi in celo smrti? Upam, da gre pri Vas le za nevednost. Statistika je največja laž, ki v povprečjih utopi ključne razlike. Naša občina je mlada po rojstvih, zato je raka manj kot tam, kjer imajo težave z nataliteto. V tem dejstvu se skrivajo strašljivi podatki o moravškem raku okrog deponije.

Zato sem dvignil svoj glas proti okoljskemu kriminalu. Za to, da dobimo bitko za čisto in zdravo okolje, ki nam gre po ustavi. Tovornjake z nevarnimi odpadki smo ustavili. Brez medijskega pristopa jih ne bi, ker nas nihče ne bi slišal. Žal. Zdaj bo sledila sanacija, zatem odškodnine za vse, ki so zboleli za rakom - in preživeli, mrtvim ni več pomoči. Ves čas sem hkrati pozival vodstvo Termita na dialog. Podjetja nočemo zapreti, hočemo pa, da uvaja nove, okolju in ljudem neškodljive, delovne procese in programe. To so nova zelena delovna mesta in s predlogi lahko Termitu kvečjemu pomagamo. Škoda, ker je obstoječe neodgovorno vodstvo podjetja gluho za moje pozive. Nova čista delovna mesta bodo v Moravško dolino vsekakor kmalu prišla.

Vaši nevednosti vljudno pripisujem tudi omembo Avstralije. Že v predvolilni kampanji so me politični nasprotniki hoteli umazati s to zgodbo, zato naj Vam odprem oči: KPK je po dveh letih izdala dokument, ki potrjuje moje navedbe - da sem bil kot prvi slovenski veleposlanik v tej deželi s strani predsednice vlade Bratuškove angažiran za komunikacijo z dotičnim Omanom, ki je želel svoje ozemlje v Bosni prepisati na našo državo. Vse diplomacije diskretno skrbijo za korist države in njenih državljanov. Ko je zadeva prišla na dan, so zaradi predčasnih volitev naši politiki hoteli dvigovati roke in mene kot »poštarja« prikazati za grešnega kozla. Nisem se jim dal, saj sem imel dokumente, ki so vsi objavljeni.

Avstralski Slovenci so v svoji reviji »Misli« zapisali takole: »Za slovensko skupnost je dr. Milan Balažič naredil veliko dobrega, po več kot treh letih predanega dela pa je postal žrtev politične spletke in medijskega pogroma v Sloveniji. Nanj so izvajali hud pritisk, da Slovincem tu v Avstraliji in v Sloveniji ne razkrije resnice o tem, kaj se je resnično zgodilo. Po vrnitvi v Slovenijo je pokazal pogum in izpovedal resnico o tem, kaj je od njega zahtevala vlada.« Nimam kaj dodati, lahko pa si o tem preberete knjigo z naslovom »Propad Slovenije«. O umazanijah v slovenski politiki vem veliko in mislim, da jo je potrebno očistiti tako kot Moravško dolino.

Spoštovana gospodična Neža, sprašujete me, kje sem bil zadnjih 20 let. Za razliko od Vas, ki imate ta luksuz, da se, kot pravite, nikoli niste izpostavljali, sem vsakomur odprta knjiga. Vselej sem se izpostavljala in tvegala, naj je šlo za začetke demokratizacije Slovenije v osemdesetih letih prejšnjega stoletja, za plebiscit, osamosvojitve Slovenije in sodelovanje v vojni, ki je sledila. Zadnjih 20 let sem se kot diplomat boril za našo južno mejo (knjiga »Diplomatska vojna«), kot profesor na univerzi in direktor Diplomatske akademije sem se trudil z našo mlado prihodnostjo, kot veleposlanik sem po svetu pripravljala posle za slovenska podjetja, predaval sem na lepem številu svetovnih univerz, vmes pa sem pisal knjige in članke in živel polno življenje. Glede na to mojo osnovno usmerjenost Vam pošteno povem, da delovanja v lokalni politiki nisem nikoli načrtoval. Ko pa so me prijatelji, znanci in sosedje nagovorili, naj Moravčam pomagam rešiti ekološko katastrofo in razvojno blokado, sem se odločil, da kandidiram – nelahkega srca, saj sem vedel, kaj me čaka po 14 letih rdeče diktature. Ena od posledic le-te ste tudi Vi.

Zaradi Vaše mladosti in posledičnega pomanjkanja življenjskih izkušenj Vas ne bom spraševal po Vaših omembe vrednih življenjskih uspehih in modrosti. Uspehe vam privoščim, še bolj pa modrost, ker je nimate. Glede na to, da ste se praktično že odselili iz naše občine, bi lahko začeli pometati pred svojim novim pragom. Pa tudi Vaš delodajalec ne bo navdušen nad Vašim novim poslanstvom, saj »na terenu« neposredno škodi ugledu podjetja, pa tudi Vam sami. Na Vašem mestu bi dobro premislil.

Ob koncu še nekaj malenkosti, ki mi jih očitane iz svoje blažene nevednosti. Moravški turizem se šele začenja dobro razvijati – sploh zdaj, ko lahko, tako kot kmetje, računa na čisto okolje. Ta mesec smo, denimo, na Limbarski gori gostili slovenske astronome, k nam prihajajo tudi slovenski psihoanalitiki, ki Vam bodo morda razkrili skrivnost Lacanove izjave o lepoti in smrti. Varuh pravic občanov ima, tako kot vsak, pravico do novih spoznanj in političnega razvoja. Bivšemu županu sem priznal, da je kar nekaj naredil, očitam mu, da v dolgih 14 letih ni uspel izvesti nobenega od večjih projektov, ki jih naša občina nujno potrebuje (dom za starejše, obvoznica, športni park itd.). Pred pričami sem mu ponudil roko sodelovanja, ki jo je zavrnil.

Da sem zavrnil nakup novih barvic in flomastrov za vrtec, je debela laž, ki smo jo že razčistili. Še naprej bom odsvetoval nastope naših učencev na predvolilnih shodih, kajti šole ne boste izrabljali za svojo politično propagando. Nov občinski avto je bil kupljen zato, ker je bil prejšnji star

20 let in je že predstavljal tveganje: avto je bil zdelan, gnil, iz ključavnice je padal ključ, motor pa je tekel naprej.

Za to, da se zjutraj in zvečer zapeljem 2 kilometra od in do doma, v skladu s predpisi plačujem 92 evrov mesečno. Večkrat delam po 15 ur dnevno in ne gre drugače. Vse moje trenutno življenje je posvečeno županovanju in rezultati bodo vidni.

Spoštovana gospodična Neža, ne bojim se takšnih kot ste Vi. Lahko me »kritizirate, zavajate, sramotite«, izvolite, kar nadaljujete. Resnici na ljubo nekdo – le kdo (vprašanje je retorično) – z Vami manipulira in Vas temu v prid pušča v nevednosti. Žalostno, da pristajate na takšen status. Nevednost nikoli ni bila in ne bo argument. Glede mene pa ste lahko brez skrbi: ljudje me bodo sodili po dejanjih, po tem, kar bom pustil za seboj. Sem v službi teh ljudi in skupaj z dobro voljo odpiramo novo poglavje moravškega razvoja. Vam želim vse dobro, kjerkoli že boste, predvsem pa dobre živce, da boste zdržali še tri leta mojega županovanja.

Za razliko od Vas ne odhajam nikamor. Veliko dobrega se bo dogajalo. Vabilo k sodelovanju velja tudi za Vas. Mladi ste še in če hočete kaj pametnega storiti iz svojega življenja, začnite razmišljati s svojo glavo. Saj bo šlo, boste videli.

dr. Milan Balažič
ŽUPAN

Saj je samo pomaranča

Čas malice. V učilnico prinesejo košaro velikih pomaranč. Malo učencev poseže po njih. Čudno. Nekomu pa se vseeno zdi vredno odstraniti olupek. Toda namen je bil nenavaden. Ko so učenci odhajali iz učilnice, je na mizi ostala olupljena pomaranča, prebodena z žlico. Kasneje pa je skupaj z žlico pristala v košu za smeti.

Najbolje bo zamižati in se delati, da nisi nič opazil. Pa ne gre. Pred dvema desetletjema, morda tremi je otrokom v naši deželi pomenila ena pomaranča pravo bogastvo, ki ga je bilo potrebno skrbno deliti na krljice s svojimi sorojenci. Tudi danes dve tretjini svetovnega prebivalstva ne živi v izobilju, ki je dano slovenskim otrokom. Otrokom, ki živijo v 14. najbolj razviti državi sveta in eni za otroke najbolj varni državi, se zdi, da je bila samo ena pomaranča. Kaj sploh kompliciramo?! Pomaranča je plačana. Lahko jo še enkrat.

Res. Za tistih nekaj centov!

Ne, ne gre za nekaj centov, temveč za osnovno vrednoto, ki je človeka postavila na najvišje mesto med primati. Za SPOŠTOVANJE gre. Za spoštovanje vsaj desetih ljudi, ki so od vzgoje sadike do košare zrelih pomaranč v učilnici delali za to vitaminsko naslado. Pa tudi če se na njih požvižgamo, potem je spoštovanje namenjeno staršem, ki so zaslužili teh nekaj centov. Kdor ne spoštuje majhnih stvari, tudi do velikih nima odnosa. Kdor ne spoštuje sebe, ne more spoštovati drugih, niti staršev, družine, sošolcev, šole, kaj šele državo.

Res. Odločiti se je potrebno za zatiskanje oči ali odločno ukrepanje. Usodo pomaranče v šoli doživijo tudi paradižnik, kruh, kosmiči, orehi ... Res. To le ni bila samo pomaranča!

Bernarda Mal

Karitas

Tretji četrtek v mesecu: 17.45 - 18.45

Rdeči križ

g: 031 291 564

Prvi ponedeljek v mesecu:

17.00 - 19.00

Župnijski urad

t: 01 72 31 055

Ponedeljek in petek: 9.00 - 10.00

in 16.00 - 18.00

Občina Moravče

t: 01 72 47 140 / f: 01 72 31 035

Ponedeljek: 8.00 - 10.30

in 11.00 - 15.00

Sreda: 8.00 - 12.00 in 13.00 - 17.00

Petek: 8.00 - 10.30 in 11.00 - 13.00

Pošta

t: 01 72 96 510

Od ponedeljka do petka:

8.00 - 10.30 in 14.30 - 17.00

Sobota: 9.00 - 11.00

Policijska pisarna

Ponedeljek: 16.00 - 18.00

Petek: 8.00 - 10.00

Zadnje nedeljo v mesecu:

8.00 - 10.00

Osnovna šola Jurija Vege

t: 01 72 31 003 in 01 72 31 210

www.osmoravce.si

Od ponedeljka do petka: 7.00 - 15.00

Vrtec

t: 01 72 31 227

Od ponedeljka do petka: 7.00 - 15.00

Podružnična osnovna šola Vrhpolje

t: 01 72 31 233

Od ponedeljka do petka: 7.00 - 15.00

Zavod za gozdove

Revir Moravče, Vegova 7

t: 01 72 47 147

g: 041 657 223

Gasilska zveza Moravče

t: 01 72 31 234

24-urna dežurna služba

na telefonu 112

Knjižnica Daneta Zajca

t: 01 72 31 359

Torek in četrtek: 14.00 - 19.00

Sreda: 7.00 - 9.00 in 11.00 - 14.00

Sobota: 9.00 - 12.00

Ambulanta splošne medicine

t: 01 72 31 008

Ponedeljek in sreda: 13.00 - 19.00

(sprejem do 18.00)

Torek, četrtek, petek: 7.00 - 13.00

Ambulanta za otroke in mladino

t: 01 72 32 943

Ponedeljek in sreda: 13.00 - 19.15

Torek: 7.00 - 10.30 (ambulanta),

10.30 - 13.00 (posvet)

Četrtek: 7.00 - 10.30 (ambulanta)

Petek: 7.00 - 8.00 (ambulanta)

8.00 - 11.00 (sis. pregledi),

11.00 - 13.30 (ambulanta)

Patronažna služba

t: 01 72 32 944

Od ponedeljka do petka: 7.00 - 8.00

Diagnostični laboratorij

Ponedeljek in sreda: 13.00 - 18.00

Torek, četrtek in petek: 7.00 - 12.00

Zobna ambulanta

t: 01 72 31 150

Ponedeljek in sreda: 6.45 - 13.15

Torek in četrtek: 12.45 - 19.15

Petek: 6.45 - 12.45

Zobna ambulanta za otroke in mladino

t: 01 72 32 750

Ponedeljek in sreda: 7.00 - 14.00

Torek in četrtek: 13.00 - 19.00

Petek: 7.00 - 13.30

Lekarna

t: 01 77 70 245

Ponedeljek: 12.00 - 19.00

Torek, četrtek, petek: 7.30 - 14.00

Sreda: 13.00 - 19.00

Prva sobota v mesecu: 8.00 - 12.00

Kmetijska svetovalna služba KGZS - Zavod LJ, Izpostava KSS Domžale

Šaranovičeva cesta 21a, Vir

t: 01 724 18 45 ali 01 724 48 55

Uradne ure: ponedeljek in sreda

od 8. do 11. ure oz. po dogovoru

Slovenski okoljski javni sklad, mreža ENSVET

Brezplačno energetske svetovanje

t: 051 677 194 (po predhodnem

dogovoru)

LAS Srce Slovenije

Svetovanje s področja razpisov

v okviru LAS

Občina Moravče

Prva sreda v mesecu: 9.00 - 12.00

Društvo upokojencev

Torek: 10.00 - 12.00

Čenjene bralke, spoštovani bralci!

Od decembra 2018 so objave v rubriki »Zahvale in V spomin« brezplačne. V Novicah pa lahko objavite brezplačno tudi vesele dogodke, ki jih želite deliti s sokrajani: obletnice, napovedi porok, objave rojstev ...

Uredništvo *Novic iz Moravske doline* vabi k sodelovanju vse, ki sestavljate križanke, sudoku, uganke ... Dobrodošli so tudi vsi predlogi, kako popestriti in izboljšati naše *Novice*. Vabimo vse, ki imate stare razglednice Moravske doline, da nam jih posodite za objavo.

Odziv na razpisan fotografski natečaj je izjemen. Natečaj bomo nadaljevali do konca leta. Vsak mesec bomo izbrali eno fotografijo za objavo na naslovnici. Ob koncu leta bodo občani z glasovanjem preko FB omrežja izbrali tri najboljše, ki bodo nagrajene.

Rubrika pisma bralcev v *Novicah iz Moravske doline* je odprta za vaša vprašanja, pobude in kritike. Seveda pisma ne smejo biti žaljiva ali zlonamerna.

Pišite nam na e-naslov:

moravske.novice@moravce.si!

*Vse na svetu mine,
vse se spremeni,
le spomin na tebe
ostaja in živi,
ker dom je prazen in molči.*

V spomin

19. oktobra je minilo eno leto,
odkar nas je zapustil naš dragi oče,
dedek, brat in stric

Jožef Kos

PO DOMAČE PLANINSKI JOŽE Z DRTIJE 25.

Hvala vsem, ki stojite ob njegovem grobu,
mu prižigate sveče ter se ga spominjate.

Vsi njegovi

*Leta že v grobu spiš,
v naših srcih še živiš.
Ni ure, dneva in noči,
povsod si z nami ti.
Solze, žalost, bolečina,
te zbudila ni.
Ostala je praznina,
ki hudo boli.*

V spomin

4. oktobra je minilo 10 let,
odkar nas je zapustil naš dragi

Simon Urbanija

IZ KRAŠC.

Hvala vsem, ki stojite ob njegovem preranem grobu,
mu prižigate svečke in ga ohranjate v lepem spominu.

Vsi njegovi

V naših srcih boš vedno z nami!

Zahvala

V začetku avgusta je v 61. letu starosti po kratki, a težki bolezni odšel k večnemu počitku naš ljubljeni sin, brat, mož, oči, deda in stric

Božo Lakosil

IZ PODSTRANI.

Besede ne znajo opisati, kako hvaležni smo za vso pomoč in podporo v času njegove bolezni, za vsa iskreno izrečena sožalja ob njegovi smrti, za vse darovane svete maše, molitve, sveče in druge darove.

Iskrena hvala tudi duhovnikom Franciju Klopčiču, p. Paskalu, Kancijanu Čižmanu in Vitu Urbaniji ter vsem drugim duhovnikom, redovnicam in bogoslovcem, ki so se udeležili pogrebne slovesnosti.

Hvala sestram klarisam, mešanemu cerkvenemu pevskemu zboru in gospodu Tomažu Marnu za čudovito petje.

Hvala za ganljive besede slovesa.

Hvala Robiju, Francetu, Janezu, Florjanu, Matiji in Nejcu.

Hvala vsem, ki ste ga v tako velikem številu pospremili na pot v večno življenje.

V tem življenju ni ničesar bolj pomembnega kot dobri odnosi, ki jih lahko gojimo drug do drugega. To dela ta svet čudovit tudi v trenutkih preizkušenj in žalosti. Boglonaj vsem in vsakemu posebej.

Vsi, ki ga zelo pogrešamo

*Umrli si mi, mami,
zaprla trudne si oči,
naj bog odpre ti rajska vrata,
to želim ti.*

Zahvala

Po dolgi bolezni se je vi 84. letu starosti poslovila od zemeljskega življenja in odšla po večno plačilo mami, tašča, babi in prababi

Frančiška Rusjan

IZ DVORIJ.

Zahvaljujem se vsem sosedom, sorodnikom, prijateljem in znancem za izkazano pozornost, za izrečeno sožalje, stisk rok in topel objem.

Hvala za darovane svete maše in sveče.

Iskreno se zahvaljujem dr. Poloni Burja iz Zdravstvenega doma Domžale za vse obiske na domu.

Hvala gospodu župniku Kancijanu Čižmanu za vse obiske na domu, vse molitve in lepe besede slovesa.

Hvala patronažnim sestram Kristini, Martini in Sabini.

Hvala pogrebni službi Vrbančič, cvetličarni Markuš, vsem vam, ki ste se poklonili spominu moje mami.

Še posebno gospe Ivici Andrejka, ki jo je velikokrat obiskala in ji vlivala upanja. Vsem vam hvala.

hčerka Vojka z družino

ZDRUŽENJE BORCEV ZA VREDNOTE NOB MORAVČE

vabi na

KOMEMORACIJO V POČASTITEV SPOMINA NA PADLE V NOB IN ŽRTVE OKUPATORJEVEGA NASILJA,

ki bo v četrtek, 31. oktobra 2019, ob 15. uri
v parku pred spomeniki NOB v Moravčah.

Program pripravljamo v pietetni spomin
z godbo, pesmijo in recitali.

FOLKLORNA SKUPINA
DRUŠTVA UPOKOJENCEV MORAVČE

vabi na

**FOLKLORNI KONCERT
Z GOSTI,**

v petek, 15. novembra 2019, ob 19. uri
v Kulturni dom Moravče.

V programu bodo sodelovali in vas živahno zabavali
Folklorna skupina DU Moravče z gosti iz Slovenije
in iz društva PEROJSKIH ČRNOGORCEV.

Vstop bo prost!
Prisrčno vabljeni!

DRUŠTVO UPOKOJENCEV MORAVČE

vabi na

MARTINOVANJE,

v soboto, 9. novembra 2019,
na turistično kmetijo pri Krošlovih.
Vse zainteresirane, prosimo, da pokličejo
na telefon **031 634 377**.

Lepo vabljeni!

Mali oglas

Iščem pomoč pri čiščenju snega okrog eno-
stanovanjske hiše na področju KS Vrhpolje
(Javoršica), kasneje pa tudi pri urejanju okolice.

Informacije: 041 663 930

Mali oglas

Na Kmetiji Šraj imamo na prodaj jarkice –
mlade KOKOŠI NESNICE, redno cepljene,
tik pred začetkom nesnosti.

Brezplačna dostava v Moravče, po dogovoru
možna dostava tudi na dom.

Kmetija Šraj, Poljčane, Naročila: 031 751 675

OBČINA MORAVČE in
GEOLOŠKI ZAVOD SLOVENIJE

vabita na predavanje

**»POGLED V
GEOLOŠKO PRETEKLOST
S PREDSTAVITVIJO KNJIGE
KONODONTI SLOVENIJE«,**

ki bo v ponedeljek, 18. novembra ob 18.00
v Kulturnem domu Moravče. Lepo vabljeni!

Funkcionalni pilates za ženske

Ponedeljki in srede

18.00, Osnovna šola Jurija Vege Moravče

Pilates in vaje za moč

Pri vadbi je vključena uporaba malih žog,
malih uteži, trakov in obročev.

Funkcionalni pilates za moške

Ponedeljki

19.00, Osnovna šola Jurija Vege Moravče

Informacije:

majapilates@gmail.com

040 537 669

Lepo vabljeni!

KD Tine Kos

Ženska vokalna skupina

SLAVNOSTNI KONCERT

ob 40-letnici delovanja

V soboto, 9. novembra 2019, ob 19. uri, v Kulturnem domu Moravče.

KAKO DOBRO SLIŠITE ?

AUDIOBM
SLUŠNI CENTRI
13X v Sloveniji

Rezervirajte termin za brezplačno meritev sluha in svetovanje. Pokličite

059 044 055

VEČ INFORMACIJ
www.audiobm.si

OBIŠČITE NAS V LJUBLJANI
BTC, stavba DIAMANT

tel: 031 816 673

IZGRADNJA SONČNE ELEKTRARNE NA KLJUČ

- ZNIŽAJTE STROŠKE ELEKTRIČNE ENERGIJE
- SUBVENCIJE EKO SKLADA

PRIPRAVA DOKUMENTACIJE, IZGRADNJA, ZAGON

ELEKTRO STRMLJAN

Roman Strmljan s.p.
Gora pri Pečah 33, 1251 Moravče
roman.strmljan@gmail.com

PETERKA Prikrnica 2, 1251 Moravče

**SERVIS ZA VSE ZNAMKE VOZIL
PREMONTAŽA IN CENTRIRANJE GUM
ŽE OD 18€ DALJE!**

041 / 591 - 545

BARVE LAKI PIRC

NOVA TRGOVINA ZA DOM

Sončna ulica 1a, Domžale - Vir

NASPROTI TRGOVINE HOFER
051 647 602

ODPRTO ŽE OD 6. URE
BARVE, AVTOLAKI, ČISTILA ...

    C.A.R.FIT

NOVO PRI NISSAN KRULC

SKLEPANJE ZAVAROVANJ

- novo zavarovanje
- podaljšanje
- za vsa vozila

Kontaktna oseba: URŠA REMS BRODAR
Tel: 01/7231-200, 031-362-397
Email: ursa.rems@nissan-krulc.si

NUDIMO TUDI

CENITEV KASKO ŠKOD IN KAROSERIJSKA POPRAVILA

- vse znamke vozil
- vse zavarovalnice

NISSAN INTELLIGENT MOBILITY
NISSAN X-TRAIL
 DOŽIVI 4X4 AVANTURO

PRIHRANEK DO 5.000€*

4 ZIMSKE PNEVMATIKE**

BONUS STARO ZA NOVO*
 7 LET JAMSTVA****
 3 LETA BREZPLAČNEGA SERVISIRANJA*******

KRULC
 ZE 30 LET POORLAŠČENI SERVISER
VOZIL NISSAN

KRULC d.o.o.
 Cesta heroja Vasje 8, 1251 Moravče
 Delovni čas 08-18, sobota 08-12.
 Tel: 01 723 12 00 www.nissan-krulc.si

Kombinirana poraba goriva 6,1 - 5,6 l/100 km. Emisije CO₂ 149-162 g/km. Emisijska stopnja Euro6b. Emisije NO_x 0,0358-0,0450 g/km. Emisije trdnih delcev 0,00001-0,00031 g/km. Število delcev: 0,02 - 0,04 x 10¹¹. Emisije onesnaževali zunanjega zraka iz prometa pomembno prispevajo k poslabšanju kakovosti zunanjega zraka. Prispevajo zlasti k čezmerno povšarnim koncentracijam prizemnega ozona, delcev PM₁₀ in PM_{2,5}, ter dušikovih oksidov.

*Prihranilo velja za omejeno količino vozil iz zaklepe z akcijo Cash Plan z Nissan Financiranjem. **Velja preko Nissan Financiranja. ***V kolikor želite zamenjati svoj stari avtomobil, vam ob nakupu novega modela Nissan X-Trail priznamo do 1450€ bonusa. Odboritev o sprejetju vašega rabejnega vozila v račun je distribucija pravica posameznega pooblaščenega distributiranja. Odboritev bonusa "stara za novo" ni izključno vezana na sprejem vašega rabejnega vozila v račun, velja z Nissan Financiranjem z akcijo CashPlan. ****Brezplačno 7-letno jamstvo velja z Nissan Financiranjem z akcijo CashPlan. 7 let jamstva obsega 5 letov tovarniške garancije ter podaljšano jamstvo za 4, 5 letov po programu "ni rava". 6 in 7 letov pa po programu Basic, oz. za 100.000 km, kar koli se zgodi prej. *****3 leta brezplačnega servisa ali za do 60.000 km za bencinske motorje ali za do 90.000 za dizelske motorje. Velja za redne servisne intervale in velja preko Nissan Financiranja. Akcija velja do 31.12.2019 ali, do razpovedje zalog. Pooblaščenec: uradni distributer Nissan Slovenija, d. o. o., Dunajska 22, 1001 Ljubljana, Sika so simbolice.

PEPLAST

Brizganje plastičnih mas - PVC ograje - Rolete - Žaluzije - Tende - Komarniki - Garažna vrata

ALU - PVC VRATA IN OKNA

Bogat izbor vhodnih vrat!

Branko Peterka s.p.
 Štandrova 9a,
 1251, Moravče, Slovenija
 Tel: 01/ 7232 - 868
 Gsm: 041/ 753 - 617
 info@peplast.si

www.peplast.si

Avtohiša Vesel

Martin Vesel s.p.

SERVIS
 Češnjice 16b
 1251 Moravče

- Priprava vozil za tehnični pregled
- Servisne storitve za vozila vseh znamk
- Brezplačno nadomestno vozilo
- Kleparska dela

t. 01 72 31 032
 g. 041 687 336

- Delovni čas
 pon - pet od 8^h - 18^h

www.avtohisavesel.si

TV - INTERNET

Slovenski in tuji TV programi z Limbarske gore in Krvavca - Kržišča. Brezžično do objekta!

UGODNA CENA!

- TV ali INTERNET od 15€ / mesec
- Najbolj gledani kabelski programi s SLO podnapisi, tudi v HD
- INTERNET in IPTV signal tudi s kamniškega gradu, Ambroža, Vel. Planine, Zg. Javoršice, PD Moravče, Lukovice, Peč pri Mor., Slivne, zasav. gore,...

040 997 007
www.zvezdatv.si
www.gorosan.com

NUDIMO VAM ZANESLJIV SERVIS TV IN AV TEHNIKE

VRATA JERMAN

PRODAJA IN MONTAŽA

MARKO JERMAN s.p.

gsm.: 041 387 111
 e-mail: mare.jerman@gmail.com
 www: montaza-jerman.net

izmere • svetovanje • prodaja • montaža • servis